

Universiteit
Leiden

Masterthesis: Subjectiviteit als geloofwaardig medicijn tegen de ‘waan van de dag’?

Een onderzoek onder lezers van De Correspondent.

Student: Marlies Rothoff

Studentnummer: s1891847

Begeleider: Alexander Pleijter

Tweede lezer: Peter Burger

Master: Journalistiek en Nieuwe media

Universiteit Leiden

Datum: 2 mei 2018

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding.....	Blz. 4
1.1: De Correspondent.....	Blz. 5
1.2: Belangrijke kernpunten van De Correspondent.....	Blz. 6
1.3: Vraagstelling.....	Blz. 8
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader.....	Blz. 10
2.1: Waarheid als journalistieke missie.....	Blz. 10
2.2: Betrouwbaarheid en geloofwaardigheid.....	Blz. 11
2.3: Journalistieke objectiviteit.....	Blz. 12
2.3.1: Geschiedenis objectiviteit in de journalistiek.....	Blz. 13
2.3.2: Verschillende vormen.....	Blz. 14
2.3.3: Kritiek op objectiviteit in de journalistiek.....	Blz. 16
2.4: Journalistieke subjectiviteit.....	Blz. 19
2.4.1: Geschiedenis subjectiviteit in de journalistiek.....	Blz. 19
2.4.2: Subjectiviteit in het digitale tijdperk.....	Blz. 20
2.4.3: I-pistemology.....	Blz. 22
2.5: Synthese onderzoek en uitgangspunten De Correspondent	Blz. 23
2.6: Wetenschappelijk onderzoek naar De Correspondent.....	Blz. 23
2.7: Conclusie.....	Blz. 25
Hoofdstuk 3: Methode.....	Blz. 27
3.1: Opzet van het onderzoek: kwalitatief.....	Blz. 27
3.2: Selectie respondenten.....	Blz. 29
3.3: Interviewmethode.....	Blz. 30
3.4: Topiclijst.....	Blz. 31
3.5: Analysemethode interviews	Blz. 32

3.6: Validiteit van het onderzoek.....	Blz. 35
3.7: Conclusie.....	Blz. 36
Hoofdstuk 4: Resultaten.....	Blz. 37
4.1: Analyse en resultaten Thalia Verkade.....	Blz. 37
4.2: Analyse en resultaten respondenten.....	Blz. 40
4.2.1: Waardering objectiviteit en subjectiviteit.....	Blz. 40
4.2.2: Betrouwbaarheid.....	Blz. 42
4.2.3: Imago van De Correspondent.....	Blz. 47
4.3: Vergelijking analyses Verkade en respondenten.....	Blz. 48
4.4: Conclusie.....	Blz. 50
Hoofdstuk 5: Conclusies en discussies.....	Blz. 51
5.1: Conclusies.....	Blz. 51
5.2: Overig onderzoek.....	Blz. 53
Literatuurlijst.....	Blz. 55
Bijlagen	Blz. 59
Interview Verkade.....	Blz. 60
Coderingsschema	Blz. 63
Topiclijst respondenten	Blz. 64
Interview voorbeeld	Blz. 66
Memo voorbeeld.....	Blz. 70
Analyse ronde drie	Blz. 72
Tekst Verkade	Blz. 73

Hoofdstuk 1 : Inleiding

‘Objectiviteit, want daar hebben we het over, is misschien wel de slechtst begrepen, hardnekkigste en gevaarlijkste illusie waar de journalistiek ooit in is gaan geloven. Slecht begrepen, omdat het altijd verward wordt met onafhankelijkheid en onpartijdigheid. Hardnekkig, omdat het lui maakt en goedkoop is. Gevaarlijk, omdat het de grootste leugen is die je je publiek kunt verkopen. En een illusie, ja, omdat het niet bestaat.’ (Wijnberg, 2017)

Dit zegt Rob Wijnberg, oprichter en hoofdredacteur van De Correspondent, in een column over journalistieke objectiviteit. Deze column was vooral gericht op de uitspraak van Marcel Gelauff in januari 2017 bij De Wereld Draait Door. Gelauff, hoofdredacteur van NOS Nieuws, geeft in dat gesprek aan dat hij niet wil dat zijn redactie een standpunt inneemt bij verslaglegging. De NOS werkt via de regels van de objectieve journalistiek: de journalisten zelf moeten onzichtbaar zijn en ze moeten het verhaal dat ze verslaan van meerdere kanten en op een zakelijke manier belichten, zodat de lezer of kijker zelf kan oordelen. Er wordt dus geen standpunt ingenomen door de journalist, maar het standpunt moet worden ingenomen door de kijker of lezer.

Volgens Wijnberg is dit soort objectieve journalistiek niet mogelijk, omdat de journalist altijd een eigen standpunt heeft. De journalist wordt volgens hem altijd beïnvloed door zijn eigen achtergrond en kan daardoor niet een neutraal of zakelijk verslag geven van gebeurtenissen. Objectiviteit in de journalistiek komt daarmee de verslaggeving van de waarheid juist niet ten goede, aldus Wijnberg (2017). Wijnberg wijst daarnaast op een ontwikkeling in de geschiedenis van objectiviteit in de journalistiek: “Wij zoeken het uit’ werd ‘U zoekt het maar uit’.” Hij doelt hiermee nog eens op het slechts verslag doen van gebeurtenissen die zich in de wereld voordoen. Hij kijkt daarbij sceptisch naar nieuws dat wel wordt weergegeven, maar niet wordt geduid.

Al in 2015 stelt Wijnberg in een column op De Correspondent dat door het gebruik van het ‘objectiviteitsregime’ de geloofwaardigheid van de journalistiek in het geding komt. Steeds minder mensen vertrouwen de pers. Dit baseert hij op een onderzoek van het CBS (Arends & Schmeets, 2015) waarin het sociaal en institutioneel vertrouwen in Nederland werd onderzocht. In het onderzoek werden verschillende groepen in de samenleving, zoals autochtonen, allochtonen, hoogopgeleiden en laagopgeleiden, gevraagd naar de betrouwbaarheid van verschillende instituties. De pers komt er in dit onderzoek niet goed vanaf. Door alle lagen van de samenleving wordt zij gewantrouwd (Arends & Schmeets, 2015, 5).

Wijnberg gelooft dat dit komt door de volgens hem ouderwetse insteek van het journalistieke vak die door veel nieuwsredacties gehanteerd wordt, zoals het op gelijke manier beschrijven en behandelen

van meerdere kanten van een verhaal en jezelf als journalist wegcijferen. Het is volgens Wijnberg niet meer van deze tijd. Hij wijst met deze opmerking naar de snelheid van nieuwe media en hoe mensen het nieuws tot zich nemen. Door sociale media en internet is er een constante stroom van nieuws, waardoor er meer concurrentie bestaat tussen nieuwsmedia. Daarnaast willen mensen snel hapklaar nieuws. Hierdoor zijn media steeds vaker onvolledig of willen journalisten snel verhalen schrijven (Wijnberg, 2013).

Volgens Wijnberg moeten kwalitatieve nieuwsmedia postmodernistisch denken: de journalist zou vaker zijn eigen waarheid moeten delen met anderen en daar een verdieping in aanbrengen. Hij geeft in zijn column drie tips om weer meer vertrouwen te winnen van het publiek en om iets minder ouderwets te werk te gaan als nieuwsmidium (Wijnberg, 2015).

De eerste tip gaat in op het loslaten van de rol als 'de boodschapper'. Wijnberg vindt dat je als journalist je eigen insteek en eigen blinde vlekken moet kunnen aangeven en niet alleen de verhaallijnen die je van twee kanten opschrijft. De tweede tip: ophouden met het rondstrooien van sensationele berichten om zo meer lezers en meer adverteerders te trekken. Volgens hem val je als medium juist op als je niet mee gaat in de stroom van sensationele koppen. De laatste tip die hij geeft gaat over het contact met je publiek. Hij wil dat de journalistiek inderdaad die vierde macht wordt, die echt naar 'de gewone burger' luistert en dat bijzondere verhaal naar voren brengt. Met deze tips pleit hij niet alleen voor vernieuwende journalistiek, maar ook voor een verwerping van de oude objectieve regels en een nieuwe frisse subjectieve wind door de media (Wijnberg, 2015).

1.1 De Correspondent

Met het medium 'De Correspondent' brengt Wijnberg bovengenoemde drie punten in de praktijk. Aan de hand van een manifest, waarover in paragraaf 1.2 meer, wil hij met De Correspondent door middel van een subjectieve persoonlijke insteek de waan van de dag verdrijven. Door de persoonlijke expertises en interesses van de correspondenten probeert hij duiding te geven aan het alledaagse nieuws. Dit gebeurt in de vorm van lange achtergrondverhalen met verwijzingen naar verschillende bronnen die zijn gebruikt. Die bronnen kunnen ook lezers zijn, want die kunnen bij het medium meekijken en tips geven tijdens het maakproces.

Het ontstaan

Het medium De Correspondent is in 2013 opgericht door Rob Wijnberg en Ernst-Jan Pfauth. Nadat Wijnberg was ontslagen bij de NRC als hoofdredacteur van nrc.next, omdat zijn ideeën over journalistiek niet overeenkwamen met de richtlijnen van dat medium. Hij nam daarom het heft in eigen handen en zette een medium op waarin hij die ideeën wel kwijt kon (Van der Valk, 2015).

Het idee voor De Correspondent bestond echter al voordat zowel Wijnberg als Pfauth voor de NRC werkten. In 2011 bestond het idee nog onder de naam 'Project Urk', aldus Wijnberg. Hij speelde er op dat moment al een tijdje mee. Het idee achter het project was dat een krant eerst digitaal werd uitgebracht en dat de belangrijkste berichten daarna pas op papier bij de lezer kwamen (Van der Valk, 2015).

Wijnberg probeerde dat idee toe te passen op nrc.next. Ook de manier van omgaan met journalisten wilde hij veranderen. Journalisten moesten van hem gewoon bij naam genoemd worden. Pfauth kwam later bij de NRC te werken. Hij was blogger en werd als hulp ingeroepen voor de website. Die was aan vernieuwing toe en mocht er meer als een blog uit komen te zien, om zo meer jonge lezers aan te trekken. Ook hij had plannen, namelijk om lezers als bron te gebruiken en hen zeggenschap te geven. Deze ideeën gingen echter te veel tegen de objectiviteitsregels in, waardoor Wijnberg en Pfauth botsten met de hoofdredacteuren en de aandeelhouders (Van der Valk, 2015).

Het paste niet bij de krant. Zowel Pfauth en Wijnberg kregen door de NRC een andere baan aangeboden, als columnist. Wijnberg accepteerde dit antwoord niet en zette binnen twee dagen na ontslag zijn plan in werking. Hij belde medestanders, waaronder Pfauth, om te kijken of er animo was voor De Correspondent. Pfauth ging overstag nadat hij het plan hoorde om lezers meer te betrekken bij het journalistieke proces. Dit was een idee waar hij al mee speelde in zijn tijd bij nrc.next. (Van der Valk, 2015).

Door middel van crowdfunding en subsidies kwam De Correspondent in 2013 tot stand. Door leden te werven, konden ze via die inkomsten het medium zonder advertenties en aandeelhouders blijven bekostigen als onafhankelijk medium. De Correspondent werd, zoals eerder bedacht voor nrc.next, een *online-only* medium met leden die kunnen bijdragen aan de artikelen door suggesties te doen voor bronnen of onderwerpen (Wijnberg, 2013).

1.2 Kernpunten van de Correspondent

In 2013 schreef Wijnberg *De Nieuwsfabriek* waarin de komst van het medium De Correspondent werd toegelicht. Ook bracht Wijnberg in dit boek zijn zorgen over de stand van de huidige journalistiek naar voren. Het grootste probleem op dat moment was de snelheid van het nieuws. Door die snelheid ontbreekt het vaak aan duiding van het nieuws volgens Wijnberg. Journalistiek lijkt voor hem meer een wedstrijd wie het snelst het laatste nieuws publiceert. Daarnaast merkt Wijnberg in zijn boek op dat er vooral wordt ingegaan op het nieuws van vandaag, wat uiteraard logisch is, maar Wijnberg vindt het niet logisch dat er niet wordt uitgelegd waar dat nieuws vandaan komt en welke achtergrond het verhaal kent. Daarbij wordt er volgens Wijnberg weinig aandacht besteed aan verhalen die niet spectaculair genoeg zijn om het nieuws te halen (Wijnberg, 2013). Ook is er volgens

hem te veel negatief nieuws. In *De Nieuwsfabriek* komt naar voren dat er volgens Wijnberg ook aandacht besteed zou moeten worden aan meer positieve facetten van de samenleving, (Wijnberg, 2013).

Het boek *De Nieuwsfabriek* beslaat niet alleen de zorgen van Wijnberg, maar ook de gedachtegang achter het medium *De Correspondent*. Het boek bevat ook het manifest dat het grondvest is van het medium. Het manifest is ook te vinden op de site van *De Correspondent*.

Wijnberg beschrijft de tien punten van het manifest als de tien geboden voor de ideale krant:

1. Dagelijks, maar voorbij de waan van de dag: Wijnberg wil meer duiding in de journalistiek. Er moeten dus dagelijks verhalen komen, maar niet de dagelijkse verhalen die al bekend zijn. De achtergrond van die verhalen staat juist voorop (Wijnberg, 2013, 147).
2. Tegen clichébevestigende beeldvorming: Wijnberg is tegen hapklare gesimplificeerde verhalen. In die zin is hij tegen oneliners en het reduceren van een publiek debat tot makkelijke uitspraken (Wijnberg, 2013, 148).
3. Geen binnenland en buitenland, maar thema's met dwarsverbanden: *De Correspondent* kent onderwerpen als 'conflicten', 'nieuwe technologie', 'hedendaagse popcultuur', 'drugs' etc. Op ieder van die onderwerpen zit een correspondent wiens interesse bij dat vakgebied ligt en die zich dus op een verstrekkende manier weet te focussen op dat ene onderwerp, zodat er meer relevante verdieping komt in de journalistiek.
4. Journalistiek boven rendement: Wijnberg ziet dat veel media in een 'sterfhuisconstructie' worden geduwd, doordat investeerders op korte termijn winstmaximalisatie eisen. Hierdoor wordt er niet geïnvesteerd in de duurzaamheid van het medium. *De Correspondent* is een medium met winstoogmerk, maar niet met winstmaximalisatie. Wijnberg houdt zijn winstmarge daarom op 5 procent, om zo niet naar de pijpen van aandeelhouders en investeerders te dansen (Wijnberg, 2013, 149).
5. Van abonnee naar aandeelhouder: als lid van *De Correspondent* kun je altijd meekijken met de journalistiek die beoefend wordt. Bij *De Correspondent* gaan ze er namelijk vanuit dat lezers ook een expertise hebben en dat zij soms meer weten dan journalisten. Daarom hebben ze graag commentaar en gaan ze met leden en lezers in gesprek.
6. Geen advertenties: Wijnberg is tegen vercommercialisering in de media. Doordat kranten afhankelijk zijn van het advertentiegeld, geven ze hun sponsors soms meer aandacht in een bijlage. Wijnberg wil dit niet in zijn ideale medium. Hij wil onafhankelijke journalistiek maken, met een eigen verhaal, waarbij adverteerders niet gepaaid hoeven te worden (Wijnberg, 2017, 151).

7. Geen doelgroepen maar geestverwanten: doelgroepen, zo geeft Wijnberg aan, worden gebruikt om adverteerders te lokken. Doelgroepen zouden bestaan uit een bepaald type mens, met een bepaalde leeftijd en een bepaalde opleiding en dus een bepaalde interesse in bepaalde onderwerpen. Wijnberg vindt dat je dit niet meer kunt stellen anno nu, omdat er na de verzuiling veel is veranderd in de samenleving. Wijnberg wil geestverwanten trekken met De Correspondent. Mensen die het eens zijn met deze vorm van journalistiek of auteurs of mensen die zich verwant voelen met de kijk op de wereld van het medium zijn welkom (Wijnberg 2013, 152-153).
8. Geen politieke ideologie, wel journalistieke idealen: volgens Wijnberg worden journalisten met een objectiviteitsideaal voor het karretje gespannen van politici en bedrijven die hun boodschap via de media willen uitdragen. Doordat journalisten door de waarden en normen van de objectiviteitsregels alleen moeten verslaan, en geen mening mogen weergeven, wordt het nieuws volgens Wijnberg juist gekleurd. Van hem mogen zijn journalisten juist wel de rol van scheidsrechter aannemen en in materie duiken waarvan zij denken dat het niet klopt. Zolang hun verhalen maar niet zomaar wordt overgenomen (Wijnberg, 2013, 153-154).
9. In idealen ambitieus, in wijsheid bescheiden: het is de bedoeling dat De Correspondent samenwerkt met kranten en tijdschriften. Dat het medium is ontstaan uit de frustraties rondom het beleid rond deze media, betekent niet dat er geen samenwerking mogelijk is (<https://decorrespondent.nl/manifest>).
10. Digital only: doordat de verkoop van kranten op papier achteruit gaat en op veel plekken al onrendabel is, is het volgens Wijnberg een goed idee om kosten te besparen door een krant of medium uit te brengen dat alleen online te vinden is. Zo kun je ook digitale dossiers aanleggen en artikelen bewaren, zodat je ze makkelijk kunt terugvinden als lezer (Wijnberg, 2013, 154-155).

1.3 Vraagstelling

Juist de subjectieve inslag van De Correspondent is interessant. Deze insteek druist in tegen de objectiviteitsnorm die bij veel media nog altijd heerst en die door Wijnberg dus juist als onbetrouwbaar wordt bestempeld. Daarentegen beschouwen andere media de subjectieve aanpak van Wijnberg als onbetrouwbaar.

Dit onderzoek gaat in op de subjectieve vertelvormen en aanpak die De Correspondent inzet en gebruikt. Aan de hand van een lezersonderzoek zal de geloofwaardigheid van het medium met de volgende vraag worden onderzocht: **Hoe ervaren de lezers van De Correspondent de subjectieve journalistieke benaderingen die het medium hanteert?**

Dit onderzoek maakt een schets van objectieve en subjectieve vertelvormen en hun oorsprong in het journalistieke landschap en kijkt zo naar de geloofwaardigheid van zowel objectiviteit als subjectiviteit. Uiteindelijk worden de traditionele ideeën van de subjectieve en objectieve vertelvormen in de journalistiek vergeleken met hoe De Correspondent haar subjectieve benadering toepast op de journalistiek. Of de artikelen van De Correspondent geloofwaardig zijn zal blijken uit een lezersonderzoek. Een interview met Thalia Verkade, Correspondent Mobiliteit en Stadsleven, wiens tekst als voorbeeld is gebruikt tijdens de interviews, geeft vervolgens een completer beeld van de visie op objectiviteit en subjectiviteit door zowel journalist als lezer.

In het volgende hoofdstuk wordt eerst het theoretisch kader uiteengezet, waarin de discussie over objectiviteit en subjectiviteit in de journalistiek uiteen wordt gezet. In het methodehoofdstuk wordt de aanpak van het onderzoek beschreven. Vervolgens komen in het resultatenhoofdstuk de antwoorden van de respondenten naar voren.

Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader

Dit hoofdstuk behandelt de belangrijkste discussiepunten in het wetenschappelijke debat over de geloofwaardigheid van zowel objectiviteit als subjectiviteit in de journalistiek. Er wordt ingegaan op de geschiedenis van journalistieke objectiviteit en subjectiviteit. Ook wordt er gekeken naar het gebruik van beide begrippen in de journalistiek en naar het effect van objectiviteit en subjectiviteit op het publiek. Daarnaast staat ook het debat dat bestaat over het gebruik van beide begrippen centraal.

2.1 Waarheid als journalistieke missie

Voordat de begrippen 'objectiviteit' en 'subjectiviteit' behandeld worden, wordt eerst het begrip 'waarheid' nader toegelicht. Het begrip 'waarheid' is een van de belangrijkste begrippen in de journalistiek. Door dit begrip nader toe te lichten aan de hand van journalistieke regels rondom het weergeven van de waarheid kunnen de objectieve en subjectieve vertelvormen ook beter begrepen worden.

In de internationale journalistieke Code van Bordeaux (1954) staat meteen in de eerste regel: 'de journalist heeft eerbied voor de waarheid en het recht van het publiek op de waarheid'. De tweede regel van De Code van Bordeaux legt uit hoe journalisten de waarheid boven water moeten brengen en dat ze daarbij respect moeten tonen voor hun bronnen (Code van Bordeaux, 1954). De Code van Bordeaux is een gedragscode voor journalisten, die normen en waarden bevat waar journalisten zich aan moeten houden.

Naast de Code van Bordeaux bestaan er nog talloze codes en gedragsvoorschriften waarin het brengen van de waarheid bovenaan staat. In Nederland zijn er bijvoorbeeld de 'Leidraad van de Raad voor de Journalistiek' en 'De journalistieke code van het Genootschap van Hoofdredacteuren'. In beide codes staat het naar voren brengen van de waarheid centraal in de eerste paragrafen van de codes.

In de Leidraad die in 2015 is opgesteld wordt vooral ingegaan op het naar waarheid handelen van de journalisten in hun beroep. Het principe van de Leidraad luidt: 'goede journalistiek is waarheidsgetrouw, nauwgezet, onpartijdig, controleerbaar en integer. Zij laat zich toetsen en gaat op open wijze om met opmerkingen, reacties en klachten' (Leidraad, 2015). In De Leidraad wordt ook de nadruk gelegd op het waarheidsgetrouwe gedrag van de journalist. Als er bijvoorbeeld een gesprek aangegaan wordt dat als potentieel interview gebruikt kan worden, moet de journalist eerst zijn journalist-zijn naar voren brengen in dat gesprek, zodat de tegenpartij weet wat hij of zij beter wel of niet kan zeggen (Leidraad, 2015). Ook stelt De Leidraad dat journalisten zich naar eer en geweten

moeten gedragen en zich afzijdig moeten houden bij conflicten. Het is niet de bedoeling dat zij het vuur tussen twee partijen opstoken om zo aan nieuws te komen (Leidraad, 2015). Volgens de Leidraad moet de waarheid dus niet alleen zo opgeschreven worden zoals zij zich aan de journalist voordoet, maar moet de journalist tijdens het opschrijven zelf eerlijk zijn en het nieuws onpartijdig brengen.

In de Journalistieke Code van het Genootschap van Hoofdredacteurs (2015) staan negen punten beschreven waar redacteurs zich aan moeten houden. Ook hier staat bovenaan dat er waarheidsgetrouw gehandeld moet worden. In de paragraaf staat uitgelegd dat hier onder andere de verificatie van feiten en meningen onder valt. Deze moeten duidelijk te herkennen zijn in een journalistiek stuk. Daarnaast moeten feiten controleerbaar worden weergegeven, zodat de lezer de informatie kan nalopen en zelf op kan zoeken.

Die negen elementen zijn ook gebruikt door Kovach en Rosenstiel in *The Elements of journalism: what newspeople should know and the public should expect* (2001). Daarbij bestaat het eerste element ook uit het brengen van de waarheid en het naar waarheid handelen van de journalist. Wel brengen Kovach en Rosenstiel hier een eigen inzicht naar voren en komen ze met een verrassende uitkomst die niet past bij de objectiviteitsnorm. Ze zeggen namelijk dat, hoewel de journalist de waarheid moet brengen en het publiek recht heeft op de waarheid, de waarheid niet zo eerlijk is als vaak wordt voorgedaan door de journalist. De waarheid is volgens hen vaak minder gebalanceerd dan de journalistiek doet voorkomen met het principe van hoor en wederhoor, waarmee meerdere kanten van nieuws wordt belicht. Een verhaal bestaat vaak niet uit een aantal gelijkwaardige kanten die door de journalist geschetst worden. Een van de kanten van het verhaal heeft over het algemeen de overhand of meer aanzien, waardoor ook niet gezegd kan worden dat de waarheid eerlijk verdeeld is (Kovach en Rosenstiel, 2001, 30-33). Volgens de auteurs moeten de principes die zij in hun onderzoek onder de aandacht brengen, en daarmee de journalistieke codes, op een bredere manier worden geïnterpreteerd en uitgevoerd.

De waarheid zoals zij zich voordoet is een belangrijk element in het objectivistische perspectief van goede betrouwbare en geloofwaardige journalistiek. In verschillende codes staan de regels omtrent het brengen van de waarheid bovenaan. Ondanks overeenkomsten tussen de codes en de visie van Kovach en Rosenstiel, zijn er bij laatstgenoemden twijfels over het betrouwbaar en geloofwaardig beschrijven van de waarheid door de journalist. Diezelfde twijfel wordt door Wijnberg gedeeld. Voordat daar echter verder op in wordt gegaan, volgt hieronder eerst de duiding van de begrippen 'betrouwbaarheid' en 'geloofwaardigheid'.

2.2 Betrouwbaarheid en geloofwaardigheid

Betrouwbaarheid en geloofwaardigheid worden vaak aan het begrip 'waarheid' binnen de journalistiek gekoppeld. Zoals hierboven beschreven is, moet de journalist volgens de verschillende journalistieke codes die zijn opgezet de waarheid naar eer en geweten weergeven zonder inmenging van zichzelf. Ook is het standaard in een nieuwsbericht dat er twee kanten van een verhaal benoemd worden en dat daarvoor dus meerdere mensen worden gevraagd naar hun interpretatie van een gebeurtenis. Dit om een zo compleet mogelijk beeld neer te zetten van het nieuws. Als de journalist zich aan deze regels houdt, wordt de berichtgeving van de journalist als betrouwbaar gezien (Kovach en Rosenstiel, 2001; Maras, 2013). Daarnaast moet de informatie uiteraard naar waarheid zijn opgeschreven en feiten van meningen worden gescheiden. Bij een betrouwbaar bericht draait het dus om de juistheid van de informatie en de compleetheid van de bronnen die je gebruikt (Kovach en Rosenstiel, 2001; Maras, 2013; Muñoz-Torres, 2012).

De geloofwaardigheid van een journalistiek stuk wordt vooral bepaald door de lezers. Vinden zij het nieuws geloofwaardig? Het gaat dan niet alleen om de informatie die in een juiste vorm wordt beschreven, maar ook om het weergeven van die informatie. Een mening van de journalist wordt hierbij als minder geloofwaardig gezien. Het is dan niet duidelijk of de waarheid wel wordt verteld of dat bijvoorbeeld een onderbuikgevoel versterkt wordt (Muñoz-Torres, 2012; Maras, 2013).

Ook de weergave van het bericht zelf kan als minder betrouwbaar worden beschouwd door de lezer, bijvoorbeeld door schreeuwende koppen boven de tekst of door het gebruiken van bronnen die achterhaald zijn of als minder geloofwaardig worden beschouwd vanwege uitspraken die ze eerder hebben gedaan. Daarnaast moeten bronnen traceerbaar zijn en goed worden weergegeven in een journalistiek stuk, zodat een lezer ze kan nazoeken (Maras, 2013; Wijnberg, 2013; Broersma, 2015).

Betrouwbaarheid en geloofwaardigheid liggen in elkaars verlengde. De betrouwbaarheid van een journalistiek stuk speelt vooral in op de verwachtingen van medejournalisten en het naleven van de journalistieke codes. Het bepalen van de geloofwaardigheid van een journalistiek stuk is vooral aan de lezer. Dat geldt ook voor wat de lezer verstaat onder een geloofwaardige tekst. Toch zijn ook die meningen over geloofwaardigheid te koppelen aan de journalistieke codes waarbij een journalist bijvoorbeeld zijn eigen mening achterwege laat (Maras, 2013; Code van Bordeaux, 1954).

2.3 Journalistieke objectiviteit

De regels over de waarheid uit de verschillende journalistieke codes, en dus ook de basis van wat betrouwbaar wordt gevonden in de journalistiek, zijn van oudsher gebaseerd op de regels van de objectiviteitsnorm. Objectieve journalistiek is een vertelvorm die het meest wordt toegepast binnen

de journalistiek. Dit is een vertelvorm, omdat de objectiviteitsnorm een set regels is die weergeeft hoe een verhaal zo betrouwbaar mogelijk verteld kan worden. De regels zijn al eens genoemd: de journalist verslaat als buitenstaander het nieuws; hij mag zijn eigen mening hierin niet naar voren brengen; hij moet meerdere kanten van een verhaal weergeven (hoor en wederhoor), zodat de waarheid vanuit verschillende punten wordt benaderd en zo completer is. Hieronder komt aan bod waar die objectiviteitsnorm vandaan komt, wat hij verder inhoudt en hoe er tegenwoordig tegenaan gekeken wordt.

2.3.1 Geschiedenis objectiviteit in de journalistiek

In de negentiende ontstond de objectieve journalistieke vertelvorm in Amerika als meest geloofwaardige vorm van journalistiek (Munoz-Torres, 2012, 567; Maras, 2013). Dit kwam op nadat de Anglo-Amerikaanse journalistiek onafhankelijk wordt van de politiek. Voordat dit besef opkwam staan journalisten vaak in dienst van politieke partijen en waren berichten dus gekleurd en erop gericht om de politieke partij van dienst te zijn (Schudson, 2001, 156-157).

Steven Maras geeft aan dat objectiviteit als sleutelbegrip ontstaat aan het eind van de negentiende en in het begin van de twintigste eeuw (Maras, 2013, 20). In de Verenigde Staten vonden veranderingen plaats op vier gebieden van journalistiek: de professionaliteit van journalisten, commercialisering, politiek bewustzijn en technologie. Hieronder wordt besproken wat Maras daar precies onder verstaat en waarom deze veranderingen volgens hem een belangrijke rol in de journalistieke objectiviteit hebben gespeeld.

1. Groeiende professionaliteit en politiek bewustzijn:

Doordat journalisten niet meer verbonden zijn aan een politieke partij, zien ze zichzelf steeds meer als een controlerende macht van de politiek (Maras, 2013, 23). Daarnaast komen er eind negentiende eeuw en begin twintigste eeuw steeds meer opleidingen tot journalist of doen journalisten een bepaalde opleiding aan een universiteit waardoor ze zich specialiseren in onderwerpen als bijvoorbeeld politiek. Een voordeel van deze opleidingen was het genereren van een hoger geschoold en gespecialiseerd netwerk en via dat netwerk hadden journalisten toegang tot bronnen, aldus Maras (Maras, 2013, 24-25).

Het patriottisme verdween hierdoor steeds meer uit de journalistiek en daarmee veranderde niet alleen de rol van de journalist vanaf de negentiende eeuw, maar ook de relatie die de journalist met de politiek had. Er werd een rol gecreëerd waarin de journalist niet meer zomaar alles overneemt van de politiek, maar juist kritische vragen stelt bij bepaalde keuzes (Maras, 2013, 36). Ook werden er vanaf dat moment steeds meer objectieve waarden gebruikt in de journalistiek, waarbij zoveel

mogelijk mensen werd gevraagd hun kant van het verhaal te vertellen, om zo een eerlijker beeld van de werkelijkheid weer te geven.

2. Technologie:

In die tijd verschijnen er steeds snellere drukpersen en maakt de telegraaf zijn opmars. Hierdoor kwam nieuws sneller bij de mensen en begon het nieuws er steeds vaker anders uit te zien (Maras, 2013, 28; Emde et al., 2015, 608-609). De opmaak verandert van een chronologisch verhaal naar een zogenoemde 'omgekeerde piramide', waarbij het belangrijkste nieuws bovenaan staat. Het ontstaan van deze opmaak wijt Maras aan de verbindingen van de telegraaf die niet altijd werkten, waardoor het belangrijkste nieuws eerst doorbericht werd. Emde geeft aan dat de omgekeerde piramide ook een vorm was die veel voorkomt bij kranten in die tijd. Omdat je nooit wist hoeveel plek je had, moest het belangrijkste nieuws eerst genoemd worden (Emde et al., 2015, 609). Nieuws moest oprolbaar zijn.

Christopher B. Daly (2015, x) geeft aan dat journalistiek an sich een fluctuerend begrip is en dat de kaders waarmee journalisten werken ook constant aan verandering onderhevig zijn, dus ook objectiviteit. Volgens hem is objectiviteit pas ontstaan toen de telegraaf en de persbureaus verschenen, doordat nieuws op dat moment wordt verspreid door derden en niet door een belanghebbende partij (Daly, 2015). Ook wordt het nieuws voor het eerst in een al bestaande vorm verstuurd naar meerdere instanties. Hierdoor hoeven de journalisten het nieuws niet meer aan te dragen vanuit hun eigen politieke partij. Met een veranderde vorm van journalistiek bedrijven, verandert volgens hem dus ook het gebruik van objectieve vormen.

3. Commercialisering:

Commercialisering in de vorm van advertenties en reclame hielp de steeds objectievere kranten te realiseren. Nu journalisten niet meer voor de politiek werken, worden ze er ook niet meer door betaald. Ze moesten nu dus adverteerders zoeken om een inkomen te genereren en om de krant uit te brengen. Dit was het makkelijkst door zoveel mogelijk lezers te trekken. Met een objectieve insteek ging dit makkelijker. Zo wordt er in een objectieve krant breder nieuws behandeld dan in een krant die voor een bepaalde politieke partij schrijft. Door op een neutrale manier nieuws te behandelen, wordt de krant interessanter voor een grotere groep lezers. Als de krant dan veel lezers trekt, komen adverteerders eerder naar die krant, omdat ze weten dat hun advertentie dan ook een breed publiek zou bereiken (Maras 2013, 30).

2.3.2 Verschillende vormen

Over het algemeen houdt objectiviteit in dat nieuws vrij moet zijn van de mening, eigen insteek of emotie van de journalist van dienst. Er moeten feiten worden gepresenteerd en meerdere kanten van een verhaal worden belicht om zo de realiteit naar voren te brengen (Maras, 2013, 7). Dit begrip van objectiviteit is onder andere ingeluid door Walter Lippman, journalist en schrijver, na de Eerste Wereldoorlog. Hij zat in eerste instantie als kapitein in het propagandateam van het Amerikaanse leger, maar kon er niet tegen dat hij onwaarheden moest verkondigen. Vandaar dat hij zich is gaan vasthouden aan regels als 'feiten presenteren', 'je eigen mening buiten zicht houden' en 'meerdere kanten van een verhaal laten zien'. Dit deed hij ook om zo de democratie binnen Amerika te bevorderen en mensen op de hoogte te stellen van de waarheid achter politieke gebeurtenissen (Maras, 2013; Blumenthal, 2007).

Deze regels, zoals al eerder genoemd, zijn ook vertelvormen van objectiviteit. Die ieder het doel hebben het nieuws zo geloofwaardig mogelijk weer te geven. Hieronder worden de belangrijkste vormen toegelicht.

De omgekeerde piramide

Zoals al eerder genoemd, is deze schrijfvorm ontstaan met de komst van de telegraaf en drukpersen, waardoor nieuws sneller geplaatst en verspreid kon worden. Bij de omgekeerde piramide als schrijfvorm staat het belangrijkste nieuws dus bovenaan en wordt het verhaal niet meer in chronologische volgorde verteld. Voor deze vertelvorm werd gekozen omdat onduidelijk was hoeveel plek er precies was in de krant. Het nieuws moest opvolgbaar zijn. Dit hield in dat het ook een geheel moest zijn als er twee zinnen onderaan vanaf werden geknipt. Daarom moesten de belangrijkste feiten van de gebeurtenis in de eerste paar regels duidelijk worden. Na de belangrijkste feiten kwam het achtergrondverhaal pas met de chronologische gebeurtenissen die aan een uitkomst voorafgingen (Maras, 2013, 7-8).

Hoor en wederhoor

In deze vertelvorm worden altijd twee tegenovergestelde kanten van een verhaal gepresenteerd. Over het algemeen gebeurt dit in de vorm van quotes van verschillende woordvoerders. De journalist kan het verhaal op deze manier breed aandragen en geeft zo bijvoorbeeld de verschillende partijen een mogelijkheid om bepaalde beweringen van de ander te weerleggen. Aan de lezer is het dan de taak om te beslissen welke van de twee partijen zij het meest betrouwbaar vinden (Wijnberg, 2013).

Het scheiden van feiten en meningen

Zoals al eerder naar voren kwam, staat in de Journalistieke Code voor het Genootschap van Hoofdredacteuren (2015) in de paragraaf over het brengen van de waarheid dat het onderscheid

tussen feiten en meningen duidelijk moet zijn. Voor de vertelvorm objectiviteit betekent dit dat zowel feiten als meningen herkenbaar in de tekst moeten staan. De bronnen waar de feiten vandaan komen moeten helder worden benoemd. Daarnaast moeten de meningen van sprekers als quotes in de tekst staan met naam en toenaam.

Focus op de feiten

De feiten zijn het fundament van de journalistiek. Naast het beschrijven van het nieuws, moet ook informatie worden verwerkt waarop dat nieuws gebaseerd is. Cijfers, rapporten en onderzoeken moeten in een journalistieke tekst verwerkt worden. Een journalistieke tekst moet echter niet enkel de feiten op een rijtje zetten, maar moet de feiten ook uitleggen op een waarheidsgetrouwe manier (Kovach en Rosenstiel, 2001, 35). Door middel van de feiten moet dan duidelijk worden wat er aan de hand is.

Afstandelijke toon

De journalist mag nooit zijn eigen mening in een journalistiek stuk verwerken of een onderbuikgevoel aanwakkeren door middel van zijn of haar tekst. De journalist behoort in de tekst die hij schrijft afstandelijk te zijn en als het ware een helicopterview van de situatie te laten zien die hij beschrijft, zonder eigen inmenging. Alles wat de journalist doet in een objectieve tekst is het nieuws beschrijven (Maras, 2013, 30).

2.3.3 Kritiek op objectiviteit in de journalistiek

Ondanks dat objectieve journalistiek over het algemeen als het meest betrouwbaar wordt bestempeld in de media, zijn er grote problemen als het gaat om het vertrouwen in de journalistiek. Dit vertrouwen wordt steeds minder, zoals al eerder te zien was in de cijfers van het CBS (Arends en Schmeets, 2015). Er is een discussie gaande over de vraag of objectiviteit nog wel een goed streven is in deze tijd. De objectieve vertelvormen en regels zouden onmogelijk zijn in een online nieuwswereld, waarin nieuws ontzettend snel de ronde doet (Wijnberg, 2013; Broersma, 2015). Barlow geeft aan dat het belang van journalistieke objectiviteit lijkt af te nemen, niet alleen op het internet, maar ook omdat het publiek niet het gevoel heeft dat er aandacht wordt besteed aan onderwerpen die de democratie zouden bevorderen (St. John en Johnson, 2012, 1). Het journalistieke bottom-up effect waar Lippman voor stond, namelijk het 'gewone volk' op de hoogte stellen van wat er gaande is in de politiek, lijkt afwezig.

Barlow beschrijft daarnaast dat objectieve journalisten juist minder betrouwbaar worden als zij twee kanten van een verhaal even veel laten wegen. Hij gaat hiermee echter een stap verder dan het punt dat Kovach en Rosenstiel (2001) maken. Volgens hem is het niet alleen zo dat de waarheid niet op die

manier in elkaar zit. Volgens hem gaan lezers ervanuit dat journalisten de strijd aangaan met de autoriteiten, als zijnde een vierde controlerende macht. In plaats daarvan geven ze echter twee kanten van een verhaal weer en laten ze het publiek bepalen welk verhaal goed of slecht is. Daarbij weegt eigenlijk de kant van politici of professionals altijd zwaarder, omdat ervanuit wordt gegaan dat zij meer verstand van zaken hebben (Barlow in: St. John en Johnson, 2012, 1-2).

Journalisten worden ervan beschuldigd dat ze te veel uitgaan van de status quo, waarbij veel bronnen vanuit de wetenschap of vanuit de politiek worden geraadpleegd. De journalist vergeet zo de gewone burger weer te geven, waardoor die minder betrokken raakt bij het nieuws. Hierdoor krijgt de gewone burger het gevoel dat de democratie, ook in het nieuws, één kant op werkt: die van de leiders (Maras, 2013; Johnson in Burton en Johnson, 2012, blz. 223; Wijnberg, 2013).

Ook komt het niet geloofwaardig over dat journalisten zichzelf op de achtergrond moeten houden en alleen maar het nieuws mogen verslaan. Volgens Maras weet de lezer dat een eigen mening niet in zijn geheel buitengesloten kan worden en dat iedereen een voorkeur heeft. Het is een illusie om te denken dat een journalist neutraal verslag kan doen, omdat je niet onpartijdig kunt zijn. Daarbij kunnen journalisten wel letten op normen en waarden in hun verslag en op welke ideologie een ander uitdraagt, maar lijken ze zich minder bewust van hun eigen ideologische inbreng in stukken. Als daar echter iets over wordt gezegd door het publiek, of er wordt op een andere manier kritiek geuit, blijkt dat journalisten daar niet goed mee kunnen omgaan (Maras, 2013,64-65).

Gaye Tuchman (1972) benadert de objectieve vertelvormen in de journalistiek vanuit het sociaal constructivisme. Het sociaal constructivisme houdt in dat de waarheid of een bepaalde insteek van een journalistiek stuk worden beïnvloed door de journalist en de sociale achtergrond van die journalist. De journalist wordt zowel voor het gekozen onderwerp van de tekst als de keuze van de bronnen die hij gebruikt beïnvloed door de sociale kringen waarin hij verkeert. Tuchman stelt dat door dit gegeven de regels van objectiviteit, bedoeld om nieuws en kranten te reguleren en vorm te geven, daarbij niet hun doel naleven. Als er twee quotes als feiten worden weergegeven, terwijl ze niet waar zijn, is er een waarheid gemaakt door de journalist (Tuchman, 1972, 670-671). Hierdoor daalt de geloofwaardigheid van de regels rondom objectiviteit en de objectieve vertelvorm in de media.

Door het gebruik van retorische strategieën als het weergeven van bronnen met een hogere status in de samenleving en het citeren van uitspraken waarmee de journalist het waarschijnlijk eens is, wordt volgens Tuchman de objectiviteit in de journalistiek juist niet nageleefd zoals de bedoeling is.

Objectiviteit was er volgens haar juist om meer mensen bij het nieuws te betrekken. Het gaat niet louter om het weergeven van quotes en feiten, maar ook om persoonlijke verhalen. Objectiviteit

moet zo niet alleen op de waarheid ingaan die de journalist ziet, maar ook die van burgers weergeven (Tuchman, 1972, 670).

Maras geeft aan dat het zoeken naar de waarheid in dit tijdperk heel anders is dan de objectiviteitsnorm doet denken. Iedereen kan nu op zoek gaan naar verschillende kanten van een verhaal door middel van internet en sociale media en zich afvragen waarom de journalist die kant niet naar voren heeft gebracht. Volgens hem leven we nu in een tijd van *post-truth journalism* waarin we ons niet meer moeten focussen op het brengen van dé werkelijkheid, maar op het mediëren van een zo eerlijk mogelijke replica van wat er gebeurd is (Maras, 2013, 75).

Phil Meyer (2004) sluit zich hierbij aan: objectiviteit zou veel meer om en over de methode moeten gaan dan om de regels die nu zo belangrijk lijken. Het neutraal weergeven van de feiten zou belangrijker moeten zijn dan altijd het laten zien van twee kanten en daarmee de keuze laten bij de lezer of kijker. Volgens hem ontstaat er door die regeltjes nu een soort pseudo-objectiviteit, omdat journalisten wel iedereen een stem willen geven maar daarbij niet zien dat veel onderwerpen nu eenmaal niet hetzelfde gewicht hebben. Volgens Lanosga (in: Burton en Johnson, 2012, 44-52) zou journalistieke objectiviteit een meer wetenschappelijke en neutrale kant mogen kennen. Waarbij er anders met bronmateriaal wordt omgegaan dan nu, maar waarbij zeker ook rekening wordt gehouden met de achtergrond van de bronnen die naar voren worden gebracht.

Juan Ramon Muñoz-Torres (2012) heeft een meer filosofische benadering van objectiviteit in de journalistiek. Volgens Muñoz-Torres is het niet mogelijk om als persoon geheel onafhankelijk en onpartijdig te zijn. Hij geeft twee definities van de term 'objectieve journalistiek', namelijk dat een journalistiek product een feitelijkheid van de werkelijkheid moet weergeven en dat dit in een zo groot mogelijk deel van journalistieke producten moet voorkomen. Ten tweede zet de journalist volgens Muñoz-Torres (2012, 570) zijn eigen waardeoordeel opzij voor de journalistieke feitelijkheid. Muñoz-Torres onderscheidt hierin een epistemologische kant en een ethische kant, dus een kant waar kennis wordt overgebracht en een kant waarbij normen en waarden voorop staan (Muñoz-Torres, 2012, 570). Hij ziet de term 'objectieve journalistiek' niet als een onmogelijk ideaal, maar eerder als een slecht onderhouden en slecht ontvangen begrip dat niet altijd met zijn tijd is meegegroeid (Muñoz-Torres, 2012, 580). Hij ziet liever dat er in de journalistiek subject en object worden gecombineerd en allebei evenveel vertrouwen krijgen om een waarheid of werkelijkheid weer te geven. Het subject is dan een ik-persoon of iemand die iets heeft meegemaakt en daar een eigen visie op heeft. Het object is hierbij dat wat is meegemaakt, een vast begrip of vaste entiteit. Op die manier zou hij objectiviteit in journalistiek willen aanpassen en een andere, persoonlijkere, inslag

willen geven, waarbij nieuws nog steeds betrouwbaar is. Hij is dus niet tegen objectiviteit, maar wil de huidige invulling van het begrip veranderen (Muñoz-Torres, 2012, 580).

Muñoz-Torres stelt wel dat als de invulling van het begrip objectiviteit verandert, andere begrippen ook aan verandering onderhevig zullen zijn. Het begrip 'waarheid' in de journalistiek is hier een voorbeeld van (Muñoz-Torres, 2012, 569). Volgens Muñoz-Torres (2012) heeft de combinatie van relativisme en positivisme ervoor gezorgd dat er steeds meer een frame is ontstaan waarin objectiviteit de waarheid behelst en subjectiviteit dat vooral niet doet. Hierbij is positivisme een filosofische stroming die uitgaat van het empirisch vermogen van de mens en die het verstand en wetenschappelijke uitkomsten als waar ziet en als rechtmatig beschouwt. Relativisme leert dat de waarheid of een gegeven relatief is. De werkelijkheid wordt gezien door de ogen van een persoon, een subject. De gebeurtenis wordt bij het relativisme geïnterpreteerd door het subject en die geeft daar zijn eigen invulling aan, aan de hand van wat hij of zij weet.

Sandrine Boudana (2011) gaat ook in op de filosofie van Muñoz-Torres (2012). Ook zij ziet geen reden om het begrip objectiviteit te verbannen, maar wel om het aan te passen en objectiviteit vooral als een uitvoering te zien van journalistiek. Daarbij draait het volgens haar niet om de normen die worden gegeven. Die normen veranderen juist. Ook stelt ze dat begrepen moet worden dat objectiviteit niet hetzelfde is als zekerheid en onaantastbaarheid, maar dat er uitgegaan moet worden van de verschillende gedachten en geloven van mensen. Die kunnen volgens Boudana over het algemeen allemaal voor waar gelden. Bovendien kan er ook sprake zijn van een samenspel van waarheden in de realiteit. Door dit aan te nemen, kan er volgens haar ook worden aangenomen dat er dus niet zoiets als pure neutraliteit is, omdat er niet zoiets als neutraliteit kan zijn door maar twee kanten van een verhaal te laten zien: de voor en tegen. Het idee van objectiviteit is niet het probleem, omdat het vertellen van meerdere kanten van het verhaal een positief gegeven is. Het is volgens haar de implementatie van het begrip door journalisten die steeds vaker als onbetrouwbaar wordt gezien (Boudana, 2011, 393). Volgens haar kan er weer meer vertrouwen in het begrip worden gekweekt door het synthetiseren van begrippen als eerlijke weergave en authenticiteit met begrippen die vooral voor subjectievere vormen lijken te gelden, zoals transparantie en nederigheid tegenover de lezer. Net zoals Muñoz-Torres (2012) gelooft ze dus in een vorm van objectiviteit die subjectieve vertelvormen toelaat.

2.4 Journalistieke subjectiviteit

Subjectiviteit is de 'natuurlijke' opponent van objectiviteit. Nieuws wordt niet op een neutrale manier benaderd en er wordt ook niet alleen op de feiten ingegaan. Er wordt daarentegen vanuit de mening of ervaring van de schrijver geschreven of er wordt een narratieve of chronologische vorm

toegepast op de tekst, de tegengestelde tekst- en vertelvorm van de omgekeerde piramide (Emde et al., 2015, 609). Door het groeiende wantrouwen in objectieve journalistiek zoals zojuist geschetst, komen steeds meer subjectieve vertelvormen naar boven drijven bij nieuwe media als bijvoorbeeld De Correspondent.

2.4.1 Geschiedenis subjectiviteit in de journalistiek

Subjectiviteit in de journalistiek kent haar ontstaan in de periode waarin er vanuit een politieke partij geschreven werd. Kranten waren in de negentiende eeuw nog politiek gekleurd en probeerden lezers te overtuigen van het gelijk van een bepaalde partij (Maras, 2013, 70). Ook waren er literaire bewegingen in de achttiende en negentiende eeuw die nieuwsverhalen op een narratieve manier uiteenzetten en het nieuws zo leesbaarder, interessanter en meeslepender probeerden te maken voor de lezer.

In de jaren zestig van de vorige eeuw kwam er een stroming op waardoor die literaire insteek weer deels terug kwam. Dit werd *New Journalism* genoemd (Maras, 2013, 71; Wolfe, 1973). Hoewel er al mee werd geëxperimenteerd aan het begin van de jaren zestig, kwam deze nieuwe vorm van journalistiek pas echt op gang tijdens de Vietnamoorlog. Buitenlandcorrespondenten die de oorlog in Vietnam moesten verslaan, grepen terug op narratieve en literaire vormen. Naar eigen zeggen deden ze dit omdat ze alle gruwelijkheden niet objectief konden benaderen en hun verslaglegging daarom vanuit een eigen ervaring wilden uitvoeren. Daarnaast deden zij dit omdat de berichtgeving vanuit het Witte Huis niet correspondeerde met wat er aan het front gebeurde (Wolfe, 1973, 14-15). Er ontstond voor het eerst een wantrouwen tegenover journalistieke objectiviteit vanuit de journalist zelf. Het weergeven van twee kanten van het verhaal werd bemoeilijkt door officiële woordvoerders van het Witte Huis die leugens naar buiten brachten over zowel de Vietnamoorlog als de Cubacrisis. De subjectieve vormen, zoals het schrijven vanuit de eigen ervaring of in een narratieve en chronologische vorm, werden gebruikt om de werkelijkheid achter de gebeurtenissen in bijvoorbeeld Vietnam naar voren te brengen. Er moesten nieuwe wegen bewandeld worden om deze werkelijkheid zo realiteitsgetrouw mogelijk op te schrijven (Boudana 2011, 387).

De narratieve journalistiek en subjectieve persoonlijke insteek lijken op die manier een uitkomst te zijn om de waarheid te benaderen voor journalisten in een moeilijke situatie. Ze kunnen op deze manier beter omschrijven wat er volgens hen gebeurd is. Vanwege het liegen van officiële ambtenaren wisten de journalisten in Vietnam zelf ook niet meer wat ze moesten geloven, dus schreven ze op wat ze zagen, vanuit een eigen insteek en met een eigen visie op de gebeurtenis (Harbers & Broersma, 2014; McIntyre, 2015). Maar is een dergelijke subjectieve methode betrouwbaar genoeg voor het publiek?

2.4.2 Subjectiviteit in het digitale tijdperk

Veertig jaar na het einde van de Vietnamoorlog bestaat er weer wantrouwen tegenover objectieve journalistiek. De reden dat er nu wantrouwen tegenover objectiviteit bestaat is echter heel anders dan tijdens de Vietnamoorlog. Doordat de technologie zo ver gevorderd is dat iedereen toegang heeft tot nieuwsbronnen en daarbij iedereen zijn eigen nieuws ook kan delen, is er behoefte aan meer duiding in het nieuws en een eerlijke benadering van een gebeurtenis. Veel mensen hebben behoefte aan een persoonlijke insteek van de journalist (Marchi, 2012; Banks & Deuze, 2009).

Zo lezen en bekijken jongeren persoonlijke blogs van vrienden of iemand die ze bewonderen. Op deze manier komen ze aan nieuws (Marchi, 2012; Banks & Deuze, 2009; Emde et al., 2015). Ook door hun gebruik van social media komen ze aan nieuws dat ze daadwerkelijk willen volgen. Via vrienden komen ze aan informatie en met die informatie zoeken ze verder op officiële nieuwssites. Vrienden en bekenden beïnvloeden jongeren dus op een positieve manier om vervolgens op zoek te gaan naar nieuws.

Volgens Deuze (2002) en Pavlik (2001) moet er vaker gekeken worden naar de weergave van nieuwsberichten online, om hier verpersoonlijking van het nieuws te kunnen toepassen. Pavlik en Deuze zeggen dat het koppelen van de digitale en de analoge vorm van bijvoorbeeld een krant niet werkt. Doordat er op het internet veel informatie te vinden is, is Pavlik van mening dat de journalist zichzelf anders moet opstellen om die informatie te ordenen en samen te vatten in nieuwsberichten (Pavlik, 2001, 160).

Nederigere houding online

Naast een andere manier van schrijven en een andere omgang met objectiviteit, vindt Pavlik dat de journalist zich nederiger mag opstellen met betrekking tot de lezer (2001, 160). Volgens Pavlik en Deuze zullen journalisten in de toekomst vaker met de lezer in discussie moeten gaan over de waarheid of de meningen die in een bericht naar voren komen. De journalist moet dan ook meer tijd inruimen om bijvoorbeeld zijn e-mail te beantwoorden (Pavlik, 2001, 160). Doordat de lezer zelf ook meer toegang heeft tot bronnen en nieuws door internet en social media is er volgens Pavlik een goede verstandhouding nodig tussen de lezers en de journalist. Door zo'n verstandhouding op peil te houden, worden volgens Pavlik juist de objectieve regels aangehouden doordat er meer meningen worden meegenomen in het uiteindelijke verhaal van de journalist.

Deuze geeft aan dat dit een nieuwe manier van het vertellen van verhalen is. Informatie wordt dan niet meer zomaar 'voor waar' aangenomen, maar kan door de discussie online gerectificeerd worden

(Deuze, 2002, 5). Objectiviteit zal zich hierdoor niet meer beperken tot de journalist en zijn bronnen, maar zal uitbreiden tot een breder publiek waarbij, zoals genoemd door Maras, vooraanstaande bronnen samengaan met interactie op een forum van een nieuwssite, en waarbij, zoals genoemd door Muñoz-Torres, misschien op deze wijze subject en object met elkaar verweven kunnen worden tot een werkelijkheid.

Eigen invulling journalistieke vak

Een ander belangrijk punt dat Deuze (2005) noemt in samenspraak met de opkomst van subjectiviteit in de journalistiek is de vrijheid die de journalist heeft om naar eigen inzicht zijn of haar beroep in te vullen. In de traditionele journalistiek zitten journalisten vaker in een bepaald stramien, waarbij ze binnen de kaders van het medium moeten schrijven zonder eigen creativiteit toe te kunnen passen. In een meer subjectieve vorm, zoals veel nieuwe media aanbieden, kunnen journalisten meer hun eigen inzichten kwijt en zelf bepalen welke vorm hun verhaal krijgt zonder ethiek, geloofwaardigheid en betrouwbaarheid uit het oog te verliezen (Deuze, 2005, 879). Hij pleit niet per se voor een professioneel of voor een populair soort journalistiek, maar voor een soort waarin de journalist niet zomaar een journalist is die voor het zoveelste medium werkt. Deuze geeft de voorkeur aan een journalist die op een persoonlijke, bruikbare en ideologische wijze zijn of haar beroep kan uitoefenen. Hij is dus ook voor de menging van subject en object om zo een geloofwaardige vorm van journalistiek te creëren.

Chong (2017) verwerkt bovengenoemde vormen ook in haar betoog om subjectiviteit meer te laten spreken in journalistiek. Ze wil juist laten zien dat emotie in teksten of een persoonlijke vertelvorm een betere dynamiek geeft aan een objectieve tekst. Het objectieve verhaal komt beter aan met een persoonlijk voorbeeld en het zorgt voor een andere manier van begrijpen (Chong, 2017, 3). Ze spreekt de gedachte tegen dat objectiviteit voor zowel traditionele media als nieuwe media de norm moet zijn. Net als Deuze geeft ze aan dat er een ander soort beweging moet komen in journalistiek door verschillende stijlen te blijven uitproberen en vooral op een persoonlijke manier te werken. Er moet volgens haar wel opgelet worden dat journalisten niet teveel in hun eigen wereld schrijven. Ze moeten daarentegen schrijven voor de lezer en vanuit de lezer. Emotie in teksten werkt volgens haar alleen als er iemand aan het woord wordt gelaten en als het niet vanuit de schrijver zelf komt (Chong, 2017, 13-14).

2.4.3 I-pistemology

Een vorm die volgens Harbers en Broersma (2014) een drager is van een subjectieve narratieve journalistiek zowel online als analoog en die ook zou kunnen werken om journalistiek betrouwbaarder te maken, is *I-pistemology*. Ook wel de ik-vorm, een traditionele tegenhanger van

het 'objectiviteitsregime'. Harbers en Broersma verstaan onder objectiviteit in de journalistiek een onpersoonlijke benadering van het nieuws. Een objectieve journalist brengt feiten en een deskundig inzicht zonder inmenging van de mening van de journalist zelf. Aan de hand van de term '*I-pistemology*' geven ze aan dat narratieve verhalen meer worden gelezen dan de objectieve journalistieke artikelen, doordat er vanuit de journalist zelf in een ik-vorm wordt geschreven. Vanuit die ik-vorm wordt de werkelijkheid benaderd vanuit de werkelijkheid van de journalist en wat hij belangrijk acht in het nieuws en de journalistiek.

Harbers en Broersma geven wel aan dat de ik-vorm in narratieve verhalen op verschillende manieren kan worden ontvangen. Dit ligt voornamelijk aan de persoon die het verhaal opstelt en aan wat deze persoon eerder heeft gepubliceerd en in welke vorm. Als een schrijver of journalist bekend staat om een ironische of postmoderne aanpak van schrijven wordt dit als minder betrouwbaar gezien dan wanneer een schrijver vanuit een ik-vorm schrijft met een meer positivistische inslag, dus als naast het eigen inzicht ook feiten en waarnemingen van deskundigen worden benoemd. Desalniettemin kan het publiek ook een ironische blik op het nieuws als relatie tot de werkelijkheid aannemen volgens Harbers en Broersma, doordat het beschreven wereldbeeld een ander wereldbeeld betreft dan het gewoonlijke. Daardoor zet het mensen tot een andere manier van denken aan en kan het publiek het nieuws dus ook op een andere manier zien dan gewoonlijk (Harbers & Broersma, 2014, 651).

2.5 Synthese literatuuronderzoek en uitgangspunten van De Correspondent

Als we naar bovengenoemde discussie kijken, valt het op dat veel van de genoemde oplossingen voor een betrouwbaardere journalistiek door middel van het inzetten van subjectiviteit worden toegepast door De Correspondent. Het medium probeert om object en subject te combineren, vanuit het subject. Dit is wat Munoz-Torres voor een deel in zijn toekomstvisie voor de journalistiek beschrijft, net als Boudana en Chong. Het combineren van object en subject doet De Correspondent door zowel onderzoek als een eigen insteek en mening te combineren.

De ik-vorm en de benadering vanuit een eigen achtergrond of ervaring kunnen worden gekoppeld aan de *I-pistemology* van Harbers en Broersma. Ook is er de open benadering van leden en lezers die we kunnen koppelen aan wat Chong, Deuze en Pavlik zeggen over nederigheid tegenover het lezerspubliek en de samenwerking hiermee. Wijnberg geeft aan dat er naar zijn mening op dit moment een fluctuatie in de journalistiek plaatsvindt, waarbij objectiviteit niet meer een doel op zich is. Dit is het geval omdat een stuk volgens hem nooit helemaal objectief kan zijn en je niet je eigen waarheid zomaar kunt staven met deskundigen die jouw waarheid delen, zonder aan te geven dat het jouw visie op de waarheid is. Met deze ideeën speelt hij ook in op het gedachtegoed van

Boudana, die net als Muñoz-Torres, een ander soort objectiviteit wil opzetten. Alleen speelt Wijnberg directer in op subjectieve vormen in de journalistiek in zijn manifest rondom De Correspondent dan Boudana en Muñoz-Torres doen.

2.6 Wetenschappelijk onderzoek naar De Correspondent

De subjectieve aanpak van De Correspondent is ook onderzocht door, onder andere, Harbers (2015). Harbers bestudeert de subjectieve grondslag van De Correspondent en de ideeën die Wijnberg daarmee wil uitdragen via het medium. Dit heeft hij gedaan aan de hand van interviews met verschillende correspondenten. Daarnaast gaat hij in op schrijfvormen zoals de ik-vorm en hoe hiermee die subjectieve inslag wordt gebezigd. Ook kijkt hij naar de combinatie van object en subject in zijn interviews en gaat hij in op de expertises van de correspondenten. De correspondenten werken op een transparante manier. Ze doen verslag van hoogtepunten van het onderzoek en hoe ze aan bepaalde informatie zijn gekomen, maar laten ook zien waar ze in de problemen raken of waar een onderzoek leek te stoppen. Daarnaast kunnen lezers openlijk kritiek uiten op de stukken of zelfs met tips komen. Daarbij valt hem vooral op dat de correspondenten gedegen onderzoek combineren met conclusies gericht op de eigen expertise (Harbers, 2015, 500).

Een ander punt dat Harbers benoemt is de waarde die Wijnberg hecht aan de postmoderne aanpak van het begrip 'waarheid' in de journalistiek en in zijn medium. Hoewel veel media nog een ideologie aanhangen waarbij wordt uitgegaan van een waarheid die wordt opgesteld door deskundigen, laat Wijnberg met zijn medium weten dat tegenwoordig 'de waarheid niet meer uit steen gehouwen is' (Harbers, 2015 ; Wijnberg, 2013). En juist om die reden laat hij zijn journalisten hun eigen licht schijnen op bepaalde gebeurtenissen, vanuit hun specialiteit. De correspondenten zeggen niet dat hun tekst de waarheid is, maar dat er een stukje van hun werkelijkheid wordt besproken waar ze graag over willen discussiëren (Harbers, 2015, 500-501).

Zowel Harbers als Megan Le Masurier koppelen daarnaast de term 'slow journalism' aan De Correspondent. Le Masurier ziet 'slow journalism' als een manier waarop niet alleen subjectievere waarden zoals het persoonlijk verslaan van een verhaal in een langere vorm, maar ook objectievere waarden zoals gedegen achtergrondonderzoek en het aanhalen van bronnen kunnen worden gebruikt (Le Masurier, 2014). De correspondenten combineren deze waarden door zowel in te gaan op wetenschappelijke uitkomsten en commentaar van deskundigen en lezers als op de eigen ervaring (Harbers, 2015, 507). Harbers merkt daarnaast op dat dit volgens hem de manier van Wijnberg is om het nieuws wat af te remmen (Harbers, 2015, 499).

Harbers laat in zijn onderzoek zien wat de gedachte van Wijnberg rondom objectiviteit in deze tijd is. Harbers geeft met zijn onderzoek aan dat er bij De Correspondent over een werkelijkheid wordt

gesproken die constant in de maak is in plaats van een top-down model van de waarheid bij mainstream media, waarin de journalist de werkelijkheid laat zien. Wijnberg geeft zo aan dat de correspondenten niet per se gelijk hebben, maar een werkelijkheid vanuit hun perspectief schetsen (Harbers, 2015, 507). Dit sluit aan op wat Deuze (2005) bepleit als het gaat om de vrijheid van de journalist om naar eigen inzicht een verhaal naar voren te brengen. Ook als we kijken naar onderzoek van Chong, Boudana, Meyer en Muñoz-Torres, kunnen we de vergelijking met hun ideeën over het veranderen van het zogenoemde 'objectiviteitsregime' vergelijken met wat De Correspondent in de praktijk brengt: openheid over stukken, over het menszijn van de journalist, de journalist zijn of haar vak zelf in laten vullen en het gebruiken van een persoonlijke vorm om het verhaal begrijpelijker te maken voor de lezer.

2.7 Conclusie

In dit hoofdstuk kwam naar voren dat objectiviteit in de journalistiek lang een belangrijke rol heeft gespeeld, omdat deze vorm van journalistiek geacht werd het hele verhaal te vertellen op een zo neutraal mogelijke manier. Toch wordt objectiviteit steeds minder geloofwaardig bevonden, omdat veel mensen vinden dat er niet op een neutrale manier gekeken kan worden door een journalist (Wijnberg, 2013 en 2015; Muñoz-Torres, 2012; Chong, 2011). Ook een journalist heeft een mening en kijkt vanuit een eigen perspectief naar wat hij of zij nieuws vindt of als nieuws brengt (Tuchman, 1972). Door die gedachte wordt er steeds vaker gegrepen naar subjectieve vormen in de journalistiek, zo ook door De Correspondent.

Bovendien gebruikt De Correspondent vooral subjectieve kenmerken in haar journalistieke stukken. De eerste is het gebruik van de ik-vorm, waarbij de journalist zijn eigen visie naar voren brengt in een journalistieke tekst en daarbij ook het woord 'ik' gebruikt. Bij De Correspondent gebeurt dit regelmatig. Correspondenten mogen hun visie en mening te allen tijde delen, zolang het maar duidelijk is dat het is wat zij vinden. Een dergelijke persoonlijke insteek wordt zelfs gestimuleerd bij De Correspondent. Een verhaal bij De Correspondent wordt bijvoorbeeld vaak ingeluid met een persoonlijke ervaring of een persoonlijke vraag van de desbetreffende journalist. Vanuit die persoonlijke insteek wordt de tekst dan verder uitgewerkt.

Ook het hebben van contact met lezers en leden valt op bij De Correspondent. Dat wat Deuze (2002) en Pavlik (2001) noemden – dat de journalist zich openstelt voor lezers, hun vragen beantwoordt en ook hun visie op de waarheid meeneemt – doet De Correspondent. Het is een belangrijk punt in het manifest (2013) van het medium. De leden en lezers kunnen meeschrijven of suggesties doen bij onderwerpen. De journalist neemt dit mee of gaat met de desbetreffende lezer in gesprek.

Ten slotte past bij de subjectieve journalistiek ook het gebruik van object en subject door de Correspondent in de vorm van het weergeven van onderzoek, als wel het geven van een mening en eigen inzicht. Zoals Muñoz-Torres (2012) aangaf in zijn toekomstvisie, wordt in een toegankelijke journalistieke vertelvorm zowel het persoonlijke als het feitelijke gecombineerd. Harbers (2015) laat zien dat dit juist de bedoeling is bij De Correspondent en dat het opvalt dat er vanuit een gedegen onderzoek een op de eigen visie gebaseerde conclusie wordt ondersteund.

Naast dat Harbers bovengenoemde punten beschrijft in zijn onderzoek, heeft hij de correspondenten gevraagd wat zij van deze punten vinden. Er is echter nog geen onderzoek gedaan naar wat lezers van subjectieve vertelvormen vinden in de journalistiek. Het is bijvoorbeeld onduidelijk of zij een ik-vorm en een eigen insteek wel zo betrouwbaar vinden, en of zij een combinatie van subject en object geloofwaardig vinden in een journalistiek verhaal. Daarom zal er in dit onderzoek worden ingegaan op de mening van de lezer rondom subjectieve vormen als de ik-vorm en het gebruiken van een eigen expertise en perspectief. Ook wordt er gekeken naar de betrouwbaarheid van subjectiviteit en objectiviteit an sich. In het volgende hoofdstuk wordt de methode uitgelicht waarmee dit wordt onderzocht.

Hoofdstuk 3: Methode

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in hoe lezers de subjectieve benaderingen van De Correspondent ervaren. In dit hoofdstuk komt naar voren op welke manier dit onderzoek is verricht. Eerst wordt globaal ingegaan op waarom er gekozen is voor kwalitatief onderzoek aan de hand van interviews. Vervolgens wordt er gekeken naar de opzet van de interviews en de analyse hiervan.

3.1 Opzet van het onderzoek: Kwalitatief

De Correspondent noemt zichzelf een subjectief medium en past verschillende subjectieve benaderingen toe in haar journalistieke stukken, van vertelvormen met een ik-vorm tot het verwerken van kritiek van lezers. De vraag die dit onderzoek wil beantwoorden is: hoe ervaren lezers van De Correspondent de subjectieve benaderingen die dit medium hanteert?

Dit onderzoek gaat in op deze vraag door middel van een kwalitatief onderzoek in de vorm van diepte-interviews met zowel vijftien lezersrespondenten als met correspondent Thalia Verkade, wiens tekst tijdens de interviews met de lezers als voorbeeld is gebruikt.

Er is gekozen voor kwalitatief onderzoek, omdat de individuele meningen van de respondenten op deze manier op een meer diepgaande manier kunnen worden verwerkt dan bij kwantitatief onderzoek (Koetsenruijter & Van Hout, 2014). Bij kwantitatief onderzoek wordt meer vastgehouden aan vaste antwoordpatronen zoals meerkeuzevragen. Hierdoor komt de eigen mening van de respondent minder uitgebreid en nauwkeurig tot uiting dan bij kwalitatief onderzoek (Koetsenruijter & Van Hout, 2014, 15).

Het onderzoek onder de lezers van De Correspondent is echter verkennend en wil geen antwoorden van tevoren vaststellen. Het verkennen van meningen over en de ervaring van subjectiviteit door de respondenten is gebeurd op basis van semigestructureerde diepte-interviews met de lezers van De Correspondent. Er wordt later ingegaan op de semigestructureerdheid van de interviews. Hieronder eerst een korte uiteenzetting waarom er gekozen is voor diepte-interviews.

Diepte-interviews

Het doel van dit onderzoek is het uitzoeken wat de mening van de respondenten is over de werkwijze van De Correspondent. Er wordt dus gekeken naar een ervaring die mensen hebben. Kwalitatief onderzoek is de uitgelezen methode om dit te onderzoeken. Kwalitatief onderzoek gaat in op de denkwereld en belevingswereld van mensen. Aan de hand van kwalitatieve diepte-interviews

kan er daarbij nog eens dieper in worden gegaan op hoe zij bepaalde dingen bekijken, wat hun opvatting is, hun achtergrond en hoe zij de wereld zien. Er kan met deze methode worden gevraagd naar de wortels van een mening of visie.

De diepte-interviews in dit onderzoek dienen als evaluatieve analyse (Koetsenruijter en Van Hout, 2014, 167). Bij een evaluatieve analyse wordt er uitgegaan van de persoonlijke waarden en informatie die worden genoemd in een interview, zoals bijvoorbeeld meningen, gevoelens en emoties. Het analyseren van bijvoorbeeld een mening draait om het vergelijken met de mening van andere respondenten over hetzelfde onderwerp. In dit geval worden positieve of negatieve emoties en meningen tegenover de subjectieve elementen van De Correspondent vergeleken.

Bij een evaluatieve analyse is het belangrijk dat een transparant interview kan worden gehouden, waarbij niet alleen de onderwerpen duidelijk worden benoemd, maar waarin ook doorgevraagd kan worden naar waarom een respondent een positieve of negatieve emotie voelt bij een bepaald onderwerp (Koetsenruijter en Van Hout, 2014, 171). Het gaat dus dieper in op de antwoorden en de gedachten van de respondent.

Door op deze transparante manier te interviewen wordt volgens Roulston (2010) de kans van slagen van het kwalitatieve onderzoek vergroot (Roulston, 2010, 200). Niet alleen door een kwalitatief gesprek te hebben met de respondent, maar ook door te letten op hoe deze persoon zich gedraagt tijdens dat gesprek. Volgens haar draagt het persoonlijke in een interview bij aan de geloofwaardigheid van een onderzoek, omdat je zo de gehele situatie kunt beschrijven naast de antwoorden (Roulston, 2010, 201).

Volgens Kvale hebben de beste interviews (1996, 145) korte vragen en lange antwoorden. Een interview is volgens hem een op zichzelf staand verhaal waarin er vrij weinig verdere vragen, interpretatie of argumentatie aan te pas komen. Dus waarbij de respondent zo veel mogelijk zelf aan het woord is en zo veel mogelijk uit zichzelf over bepaalde onderwerpen vertelt en deze toelicht. Een methode om interviews zo goed mogelijk te laten werken is het zo concreet mogelijk stellen van vragen waarin je de begrippen die je onderzoekt verwerkt. Daarnaast is het belangrijk om een kwalitatief contact te ontwikkelen tussen de respondent en de onderzoeker (Roulston, 2010, 202; Kvale, 1996).

Semi-gestructureerde interviews

De interviews in dit onderzoek zijn semi-gestructureerd (Dicicco-Bloom & Crabtrek, 2006, 315). Dit houdt in dat er bepaalde delen van het interview vast staan, maar dat er verder vrijheid is om te

spreken. De delen die vast kunnen staan zijn bijvoorbeeld gespreksonderwerpen en een tijd en plaats waarop het interview plaatsvindt.

In dit onderzoek is er gebruik gemaakt van een topiclijst. Ook is de respondenten een tekst voorgelegd van Thalia Verkade. In dit artikel komen diverse subjectieve elementen naar voren die vaker worden gebruikt bij De Correspondent. Deze elementen, zoals het gebruiken van de ik-vorm, een eigen ervaring en expertise, zijn tijdens de interviews gebruikt als onderwerpen om over te praten.

Semi-gestructureerde interviews staan erom bekend dat er dieper op een mening of een persoonlijk inzicht kan worden ingegaan (Dicicco-Bloom & Crabtree, 2006, 315-316). Daarom is deze gecombineerde vorm van een vooraf te lezen tekst en een topiclijst gebruikt. Daarnaast zijn alle opties opengehouden voor een diep gesprek en het bespreken van ideeën over subjectiviteit en objectiviteit. Zo kan niet alleen de voorgelegde tekst een aanleiding zijn tot een diepere uitleg van wat de respondenten onder objectiviteit en subjectiviteit bestaan, maar het kan ook leiden tot het bespreken van teksten die de respondenten zelf eerder gelezen hebben of vertelvormen van De Correspondent die ze vergelijken met andere media.

3.2 Selectie van respondenten

Het onderzoek focust zich op de lezers van De Correspondent. Er is niet voor leden gekozen, omdat zij waarschijnlijk meer affectie voelen jegens het concept dat De Correspondent uitdraagt en ze kennen daarbij de voordelen van het hebben van een abonnement. Ze hebben bijvoorbeeld meer mogelijkheden om met de correspondenten te discussiëren en ze krijgen meer materiaal aangedragen dan wanneer je als lezer alleen berichten op de site of sociale media meekrijgt.

Er zijn vijftien lezers geïnterviewd, omdat na vijftien respondenten er datasaturatie plaatsvond. Dit houdt in dat er vaker dezelfde informatie naar voren kwam door verschillende lezers. De lezers zijn geselecteerd op leeftijd. De leeftijdsgrens ligt tussen de 20 en 40 jaar. Rob Wijnberg zelf heeft tijdens een open college van de Universiteit van Amsterdam aangegeven dat de meeste leden van De Correspondent tussen de 25 en 40 jaar oud zijn. Dit wordt ook beaamd door redactie-assistent Gwen Martel tijdens een persoonlijk gesprek over De Correspondent.

Er is in dit onderzoek gekozen voor een ondergrens van 20 jaar oud, omdat veel mensen tussen de 20 en 25 De Correspondent wel lezen, maar een abonnement te duur vinden. Desalniettemin kennen ze het medium, doordat ze dagelijks of wekelijks de gratis stukken via social media lezen. Dit kwam naar voren uit voorgesprekken die in eigen kringen zijn gehouden voorafgaand aan het onderzoek.

Vanuit die voorgesprekken zijn ook de respondenten van het onderzoek naar voren gekomen. De respondenten komen uit eigen kennissenkringen. In het begin is er vanuit mijn kennissenkring geput en vervolgens is er met behulp van het sneeuwbaaleffect getracht om ook andere personen te benaderen. Veertien van de vijftien respondenten hebben een WO-opleiding gevolgd, en één persoon een HBO-opleiding. Van die veertien personen zitten er vier in de journalistiek en studeren er twee voor journalist. Verder lopen de expertises uiteen van café-eigenaar tot docent wiskunde. Er is gelet op de achtergrond van de respondenten. Ik heb getracht om te kijken of ik meer mensen kon vinden die een HBO- of MBO-achtergrond hebben, maar de mensen die ik sprak met een dergelijke achtergrond kenden De Correspondent niet.

Daarnaast is er bij het selecteren van de respondenten gelet op een evenredige verdeling qua gender. Zeven van de vijftien respondenten zijn mannelijk en acht zijn vrouwelijk. De leeftijd van de respondenten ligt vooral rond midden (24-26) of eind twintig (27-29). Tien personen vallen in deze categorieën. Eén persoon is begin twintig (20-23) en vier personen zijn boven de dertig.

3.3 Interviewmethode

De interviews zijn zo veel mogelijk in persoon gehouden. Dit betekent dat de respondent en de onderzoeker met elkaar afspreken op een bepaalde plek op een bepaalde tijd en daarmee een meer persoonlijke sfeer creëren waarin het interview plaatsvindt. Dit is een van de kwalitatieve punten die Roulston (2010) en Kvale (1996) benoemen van een goed diepte-interview. In dit onderzoek zijn er twee telefonische uitzonderingen geweest, omdat het niet lukte om binnen een bepaalde periode persoonlijk af te spreken. Er is naar beide personen de inleidende tekst gestuurd en daarover zijn telefonische gesprekken gevoerd die een half uur tot een uur duurden.

Door persoonlijke gesprekken te houden is er niet alleen de mogelijkheid om een kwalitatieve band met de respondent te ontwikkelen, maar ook een grotere mogelijkheid tot doorvragen op een antwoord of een mening van de respondent (Kvale, 1996). Dit komt doordat er een persoonlijke ruimte wordt gekozen waar de respondent zich goed voelt om een interview te geven.

Zoals eerder genoemd zijn de interviews semi-gestructureerd door de onderwerpen die op de topiclijst staan en die in een bepaalde volgorde worden besproken, maar waar ook van afgeweken kan worden tijdens het gesprek. Daarnaast is er rekening gehouden met de overige bovengenoemde punten door Kvale, waarbij vragen kort en bondig zijn benaderd. Zodat de respondent zo veel mogelijk zijn of haar eigen verhaal kan doen over de onderwerpen die naar voren worden geschoven.

Tekst

De tekst die gebruikt wordt als voorbeeld van de subjectieve vertelvormen van De Correspondent gaat over de zuinige kant van batterijen en het hergebruik daarvan. Aan de hand van een voorbeeld van haar buurvrouw die caissière is legt Verkade uit dat de stoffen in batterijen niet per se gevaarlijk zijn. Ze begint haar tekst met de caissière die batterijen in haar tuin gooit omdat ze beginnen te roken en ze niet weet wat ze ermee moet doen. Volgens Verkade hebben jarenlange reclames van de overheid ervoor gezorgd dat mensen de potentie van her te gebruiken stoffen van batterijen niet zien en ze dus beschouwen als gevaarlijk. Vanuit die reclames gaat ze zelf naar een fabriek waar ze de bruikbare stoffen uit batterijen halen en ze hergebruiken.

In de tekst worden de stoffen benoemd en wordt er persoonlijk ingegaan op de gebeurtenissen bij de fabriek. Ze beschrijft het proces in de fabriek en de plekken waar de stoffen worden opgeslagen. In de tussentijd wordt er ook constant terugverwezen naar de angst van de caissière en dat deze berust op eenzijdige informatie. De vraag die uiteindelijk wordt beantwoord is: hoe gevaarlijk zijn batterijen? En ook de vraag: is recyclen niet gevaarlijk? Naast het illustreren van voorbeelden en eigen ervaringen, kleedt ze het artikel aan met filmpjes van reclames en ontploffende batterijen van mobiele telefoons. Ze geeft ook aan hoe ze zelf aan haar onderzoek is gekomen en geeft in haar tekst haar bronnen weer, zodat de lezer alles kan nalezen.

Er is gekozen voor de tekst van Verkade, omdat deze tekst over batterijen goed laat zien wat er wordt bedoeld met de subjectiviteit van de Correspondent. Deze subjectiviteit bestaat uit het gebruik van de ik-vorm, het benaderen van een artikel uit je eigen ervaring en eigen expertise. Daarnaast worden in de tekst object en subject gecombineerd door zowel een eigen reactie, als een reactie van de caissière in een onderzoek te verwerken. Door al deze facetten, is deze tekst als voorbeeld van de subjectieve journalistiek van De Correspondent aan de respondenten voorgelegd.

3.4 Topiclijst

De onderwerpen in de topiclijst zijn gebaseerd op de theorieën die in het vorige hoofdstuk naar voren kwamen en de vormen die ook in de tekst van Verkade te vinden zijn: de *I-pistemology* van Harbers en Broersma (2014), het combineren van object en subject van Munoz-Torres (2012), Boudana (2011) en Chong (2017), maar ook op het onderzoek dat Harbers (2015) naar De Correspondent heeft gedaan over transparantie en onderzoek vanuit de redactie van De Correspondent.

Ook is er gekeken naar het onderzoek van Deuze (2005), die laat zien dat redacties zich in een tijdperk van internet opener en nederiger op moeten stellen tegenover de lezer of het publiek, aangezien zij door het internet ook meer toegang hebben tot bronnen die nieuwswaardig kunnen zijn. Vanuit deze onderwerpen zijn ook verschillende delen in de topiclijst ontstaan, waarbij per

onderdeel naar een bepaald onderwerp gevraagd wordt en waaronder weer verschillende onderwerpen uit de theorie behandeld zijn.

Zowel met Thalia Verkade als met lezers van De Correspondent zijn interviews gehouden en voor beiden is een topiclijst opgesteld. Het doel van het interview met Verkade is vooral om te kijken waarom zij deze tekst heeft geschreven en waarom ze daar het voorbeeld van de caissière en haar eigen visie in heeft verwerkt. Dit wordt vergeleken met wat de lezer ervaart, maar het wordt ook vergeleken op meningen over en visies op objectiviteit en subjectiviteit met de respondenten. Om zo te kijken op welke manier er van binnenuit en van buitenaf naar de teksten en het gedachtegoed gekeken wordt. Daarom zijn onderwerpen op de topiclijst van Verkade onder andere: Caissière, ik-vorm, objectiviteit en subjectiviteit. Door tijdgebrek aan de kant van Verkade, is het interview via de e-mail gehouden.

Bij de lezersgroep is gevraagd naar hoe het stuk van De Correspondent wordt ervaren. Er zijn vragen gesteld over de ik-vorm die naar voren komt en het eigen perspectief van de schrijver en hoe de lezer hier tegenover staat: of de lezer dit ziet als geloofwaardig of juist niet, of de lezer de ik-vorm altijd vindt passen in de stukken. Ook is gevraagd of de lezer de ik-vorm of eigen ervaring een toegevoegde waarde vindt hebben bij de Correspondent en bij andere media.

Daarnaast is er op de vraag ingegaan of het medium meer als opinie wordt gezien of dat de lezer het als onderzoeksjournalistiek ziet. Hier is op ingegaan door middel van teksten die ze hebben gelezen en de ervaring die ze hebben met schrijvers die zichzelf en hun eigen ervaring of mening naar voren brengen in de tekst. Vooral de vraag waarom dit dan op een bepaalde manier wordt ervaren staat centraal. Daarnaast is er gevraagd naar de mening over de inmenging van lezers en leden. De vraag daarbij aan de respondenten is of ze het inderdaad transparant vinden. Tussen deze vragen door werd constant gelet op wat de respondent van objectiviteit en subjectiviteit vond en de tekstuele vormen die daarbij horen volgens hen.

3.5 Analyse van de interviews

Bij de interviews is er uitgegaan van wat de respondenten van subjectiviteit en objectiviteit bij zowel De Correspondent als bij andere media vinden. Het gaat hierbij vooral om de waardering van de begrippen objectiviteit en subjectiviteit en het gebruik ervan in teksten. De meningen vanuit de antwoorden zijn onderverdeeld in verschillende thema's, naast de thema's die al bestonden vanuit de topiclijst.

Argumenten waarom bepaalde vormen wel of niet betrouwbaar zijn en of dit ook gelijk staat aan wat bijvoorbeeld Verkade hierover zegt en wat Wijnberg hierover schrijft zijn ook onderverdeeld in die

thema's. Er wordt daarbij gekeken naar het doel van de schrijver en wat de lezer daarvan oppikt en of de lezer nog aanvullingen heeft op de insteek van de schrijver.

De verschillende onderwerpen uit de topiclijst en de interviews worden op een inductieve analytische manier benaderd bij de analyse van de interviews. Hierbij is het van belang om de interviews goed te lezen en uit te kijken naar begrippen en argumenten die elkaar aanvullen of met elkaar in verband staan. De begrippen die met elkaar in verband staan kunnen dan aan elkaar gekoppeld worden in een bepaald thema, waardoor het onderzoek meer structuur krijgt (Thomas, 2006, 237).

Constant Comparative Method

De inductieve analyse staat centraal in de Constant Comparative Method (vanaf nu aangeduid als: CCM) die is gebaseerd op de Gefundeerde theoriebenadering van Glaser & Strauss (1967). Deze theoriebenadering is in de jaren zestig van de vorige eeuw bedacht om een theoretisch model te ontwikkelen, waarbij het analyseren van kwalitatieve data over persoonlijke ervaringen voorop staan (Glaser & Strauss, 1967, 252-253). De CCM ligt aan de basis van kwalitatief onderzoek en gaat ervan uit dat vergelijkingen het dominante principe van het analyseproces van kwalitatief onderzoek zijn (Boeije, 2002, 391). Dit gebeurt volgens Glaser & Strauss (1967) door middel van categoriseren, coderen en het creëren van verschillende groepen die je met elkaar vergelijkt. Constant vergelijken gaat hand in hand met het opzetten en aanpassen van een eigen theorie. Hierdoor bepaalt de onderzoeker zelf aan de hand van de data die al bekend waren, welke aanvullende data hierbij interessant zijn. Hierbij kan dan bijvoorbeeld ook gekozen worden voor nieuwe vragen en een nieuw persoon aan wie je aanvullende vragen zou kunnen stellen. Er bestaat een constante cirkel van nieuwe informatie die met oude informatie vergeleken wordt.

Boeije (2002) noemt de basis van het model een kwestie van fragmenteren en in verband brengen. Zij beschrijft de verschillende stappen van het onderzoek: in de eerste stap vergelijkt ze de uitkomsten met een enkel interview, om zo te bepalen wat de onderwerpen voor het coderen moeten worden en in welke categorieën en subcategorieën deze verdeeld moeten worden. In stap twee worden met deze coderingsschema's de verschillende interviews van verschillende respondenten vergeleken en zo mogelijk aangepast aan de hand van bepaalde begrippen of emoties die overeenkomen. Zo kunnen er verschillende concepten ontstaan. De verschillende antwoorden en emoties worden met elkaar vergeleken en er kunnen zo al dan niet groepen worden gecreëerd binnen het onderzoek die tegenover elkaar staan of die een net iets andere achtergrond hebben. In de derde stap worden deze verschillende groepen vergeleken in hun achtergrond en antwoorden en

wordt er gekeken waar de mensen in verschillende concepten in verschillen, vooral naar het verschil in ervaring (Boeije, 2002, 402-406).

Ook Burnard (1991, 461-466) geeft aan dat je een stappenplan moet hebben om interviews aan vergelijkingen en categorieën te onderwerpen. Het plan dat je maakt moet volgens Burnard zo systematisch en gedetailleerd mogelijk zijn, waarbij er zo veel mogelijk informatie systematisch gecategoriseerd kan worden. Op die manier kan de onderzoeker sneller een groot deel van de antwoorden van de respondent gebruiken in de analyse en hij heeft daarbij meer vergelijkingsmateriaal in de antwoorden. Door de grotere hoeveelheid vergelijkingsmateriaal kunnen er duidelijkere thema's worden geschetst aan de hand van de antwoorden (Burnard, 1991). Burnard gaat hierbij meer in op het opstellen van thema's dan Boeije, maar kent een soortgelijk stappenplan als het gaat om het opbouwen van de interviews en het vergelijken ervan.

De analysemethode in dit onderzoek is op zowel de methoden van Boeije als Burnard gebaseerd. Zowel het gedetailleerde en systematische stappenplan van Burnard rondom verschillende thema's als het model van Boeije rondom het houden van kwalitatieve interviews en de gedetailleerde informatie die daaruit naar voren komt zullen worden aangehouden.

In dit onderzoek is een analyse gemaakt van interviews met respondenten en van het interview met Verkade. De analyse is zowel gemaakt aan de hand van de topiclijsten als de antwoorden van de respondenten en Verkade. Eerst is het interview met Verkade geanalyseerd en vervolgens zijn de antwoorden van de respondenten geanalyseerd en eerst met elkaar vergeleken, om zo grote verschillen en overeenkomsten te vinden onder de respondenten. Uiteindelijk konden deze verschillen en overeenkomsten met de antwoorden van Verkade worden vergeleken.

Toepassing CCM

Bij de lezersrespondenten zijn uiteindelijk twee analyserondes gehouden, bij het interview met Thalia Verkade één. De derde ronde is het vergelijken van de antwoorden van Verkade en de respondenten. Dit gebeurt in het volgende hoofdstuk. Er is bij Thalia één ronde gehouden, omdat er geen andere correspondenten zijn geïnterviewd. Aan alleen een analyse aan de hand van een coderingsschema was dus genoeg informatie te ontlenuen. Er is voor gekozen om alleen Verkade te interviewen, omdat haar tekst gebruikt is tijdens de interviews met de lezers.

De analyse van de interviews met de lezersrespondenten bestaat, zoals al eerder genoemd, uit twee analyserondes. De eerste ronde focust zich op de inhoud van de individuele interviews. Daarbij is gelet op welke thema's het meest terugkwamen in de antwoorden. De interviews zijn in de eerste ronde gecodeerd in de volgende thema's, die voortkwamen uit zowel de interviews als de topiclijst:

Subjectiviteit, objectiviteit, betrouwbaarheid, kassière, ik-vorm, over de Correspondent en overig. Er is in deze eerste rondes gefocust op wat er per individu aan informatie naar voren kwam. Daarbij is er per interview een memo gemaakt van wat er per thema over dat onderwerp gezegd werd. Die verschillende memo's zijn later weer met elkaar vergeleken in de tweede ronde.

Tijdens de tweede analyseronde zijn de thema's van de eerste ronde vergeleken aan de hand van welke waardering de respondenten geven aan bijvoorbeeld het begrip objectiviteit. Of ze dat positief of negatief vinden. Of dat ze het positief vinden, mits er wordt gehouden aan bepaalde regels binnen de journalistiek.

3.6 Validiteit van het onderzoek

Validiteit van kwalitatief onderzoek houdt in dat onderzoek geloofwaardig, betrouwbaar en meetbaar is. Niet alleen moeten de onderwerpen duidelijk naar voren komen die behandeld worden in het onderzoek, maar ook moet duidelijk zijn wat je met deze thema's, vragen en antwoorden doet. Welke technieken je gebruikt om antwoorden te vergelijken en op welke manier dit wordt uitgevoerd. En vooral waarom dit onderzoek gedaan wordt op deze manier (Boeije, 2002, 391-392).

Volgens Boeije (2002, 392) is het betrouwbaar houden van je onderzoek als je dit via de CCM uitvoert een kwestie van alles benoemen wat je doet. Dus niet alleen het beschrijven van de uitvoering van je onderzoek, maar ook het vergelijken zelf beschrijven en wat er gebeurt in de verschillende rondes en momenten van het onderzoek. Ook is het volgens Boeije belangrijk om aan te geven waarom je vergelijkingen maakt binnen bepaalde thema's of met een andere fase in je onderzoek. Volgens Boeije wordt dit omtrent de CCM nog te weinig gedaan, maar zou het voor meer duidelijkheid in het kwalitatieve onderzoek zorgen. Vragen die je hierbij zou kunnen stellen: 1. Hoe gevarieerd zijn de vergelijkbare momenten die je hebt met de geïnterviewden? 2. Waar duiden de verschillende thema's in de vergelijkingen op? Naar welke punten in het onderzoek leiden ze? 3. Hoe relateren de verschillende soorten vergelijkingen met elkaar? (Boeije, 2002, 392)

In dit onderzoek wordt de validiteit gewaarborgd door de thema's in de topiclijst. Er wordt per thema in het volgende hoofdstuk uitgelegd welke vergelijkingen zijn gemaakt en welke reacties een onderwerp losmaakt bij de respondenten. Ook wordt er aan de hand van het voorbeeld van de tekst die is gegeven aan de respondenten een vergelijking gemaakt tussen Verkade en de respondenten als het gaat om de waardering van thema's als objectiviteit en subjectiviteit. Door deze thema's en vergelijkingen uit te lichten en te vergelijken wordt er in dit onderzoek getracht om bij een bepaalde waardering van de subjectieve en objectieve vertelvormen die worden gebruikt door De Correspondent uit te komen.

3.7 Conclusie

In dit hoofdstuk is de manier van onderzoek doen naar de betrouwbaarheid van de subjectieve vormen van De Correspondent naar voren gebracht. Het onderzoek is kwalitatief en door middel van semigestructureerde interviews vormgegeven. Die semigestructureerde interviews zijn open maar worden wel vormgegeven door een topiclijst en een tekst die van tevoren moet worden gelezen. In het volgende hoofdstuk komt de analyse aan de hand van het CCM-systeem naar voren en de uitwerking daarvan. Er zullen in de antwoorden positieve en negatieve emoties jegens de subjectiviteit van De Correspondent naar voren komen, die aan de hand van eigen ervaringen en gedachten zijn omschreven.

Hoofdstuk 4: Resultaten

In dit hoofdstuk komen de resultaten van het analyseproces aan de hand van het CCM-systeem naar voren. De uitkomsten van de verschillende coderingsrondes worden kort besproken. In de eerste coderingsronde wordt er gekeken naar wat Thalia Verkade over haar eigen tekst en de kernbegrippen van dit onderzoek zegt, namelijk objectiviteit, subjectiviteit, ik-vorm, een eigen insteek en de toepassing daarvan. In de tweede ronde wordt er gekeken naar de antwoorden van de respondenten en deze worden in de derde ronde met elkaar vergeleken. In de vierde ronde worden tenslotte deze resultaten vergeleken met de resultaten van Verkade. Tijdens de rondes is er gelet op bijzondere uitspraken over subjectiviteit in de stukken van De Correspondent en in andere media. Er wordt vooral gelet op hoe de respondenten het begrip subjectiviteit zien.

4.1 Analyse en resultaten Thalia Verkade

In het interview geeft ze onder andere aan hoe ze in haar teksten de ik-vorm inzet, hoe ze haar eigen ervaringen inzet en hoe haar zicht is op objectiviteit en subjectiviteit. Hieronder wordt per onderwerp van de topiclijst het inzicht van Thalia Verkade naar voren gebracht.

Exemplificatie

Dat het onderwerp ‘caissière’ in de topiclijst is opgenomen, heeft te maken met de reacties van de respondenten op deze exemplificatie. Verkade brengt in haar stuk een caissière als voorbeeld naar voren. De caissière gooit batterijen in haar tuin omdat ze bang is dat ze ontploffen.

‘Ik wilde het onderwerp “batterijen” zo toegankelijker maken. Vooral ook omdat de opmerking van de caissière bleef hangen en het mij opviel dat er nog steeds een beeld bestaat dat batterijen schadelijk zijn. Terwijl dat echt een achterhaald verhaal is.’

Verkade zet de caissière dus in als exemplificatie die ze in haar tekst laat terugkomen. Ze gebruikt de tekortschietende kennis van de caissière als uitgangspunt voor al haar lezers. Ze vergelijkt de angst die zij heeft met de angst en de onwetendheid die de meeste Nederlanders volgens haar ook hebben. Vanuit de schok, die ze hierboven aangeeft, dat mensen zo weinig over batterijen weten, probeert ze te vertellen wat het misverstand is over batterijen. Het subjectieve kernpunt hiervan is dat het een persoonlijk voorbeeld is, van iemand die ze persoonlijk kent en vanuit een eigen gedachte benadert in de tekst.

Ik-vorm

Ze gebruikt de ik-vorm in haar teksten om een persoonlijke en vertrouwelijke band met haar lezers aan te gaan en zo een verhaal of een onderwerp aan de man te brengen:

‘Ik wil via deze weg laten zien dat ik ook een mens ben en waar ik en mijn interesses vandaan komen.’

Hiermee wil ze vooral vanuit haar persoonlijke interesse een verhaal vertellen. Volgens haar kun je iets beter uitleggen als je een publiek benadert alsof het je vrienden of goede kennissen zijn die je iets vertelt. Vanuit daar wil ze haar persoonlijke toon gebruiken. Niet alleen om zichzelf meer open op te stellen als journalist zijnde, maar ook om moeilijke onderwerpen zoals de voor- en nadelen van batterijen makkelijker te maken voor lezers.

Over het gebruik van de ik-vorm in de tekst zelf zegt ze:

‘Ik probeer ‘ik’ te gebruiken in combinatie met een persoonlijke toon, waarbij ik zo veel mogelijk irrelevante dagboekpassages probeer te vermijden. Daarbij probeer ik het woordje ‘zelf’ zo min mogelijk te laten vallen. Ik vind het mooier als dat woord pas in een latere alinea valt, zodat het niet leest als een persoonlijk relaas. Het moet wel een verhaal blijven.’

Ze wil de subjectieve ik-vorm dus niet te veel aanhalen in haar tekst, maar vooral een tekst verpersoonlijken om hem begrijpelijk te maken. Op die manier kun je als journalist ook je persoonlijke expertise en zienswijze kwijt in de tekst. Iets wat volgens haar in objectieve journalistiek niet kan, omdat je daar je persoonlijke inslag zo veel mogelijk op de achtergrond moet houden en het verhaal dat je verslaat op een neutrale manier moet vertellen.

Objectiviteit en subjectiviteit

Verkade deelt het beeld van subjectiviteit en objectiviteit dat Rob Wijnberg in zijn columns en zijn boek *De Nieuwsfabriek* naar voren brengt.

‘Objectiviteit is een schijnwaarheid, behalve misschien in de natuurkunde, maar zelfs dat is een menselijk construct. Subjectiviteit daarentegen laat de menselijke kant van de journalist zien. Door subjectiviteit laat je zien wie je bent en hoe je bent gevormd door je interesses en je achtergrond. Via subjectiviteit laat je ook zien dat je fouten kunt maken en dat je niet alles weet. En vooral dat je je daar bewust van bent als journalist. Een subjectieve vorm mag voor mij dan ook zeker terugkomen in een tekst via een persoonlijke vorm van het verhaal, alsof je vrienden en kennissen iets uitlegt of aanspreekt.’

Zoals eerder genoemd staat de persoonlijke benadering van een onderwerp als subjectieve vorm van journalistiek Verkade het meest aan. Terwijl objectieve journalistiek is opgesteld als een onpersoonlijke vorm, wil zij juist met subjectiviteit haar persoonlijke interesses omzetten in verhalen waar mensen iets van kunnen leren. Waarbij niet alleen neutraal op informatie of op andere personen wordt ingegaan, maar waar ze ook vanuit zichzelf iets vertelt. Volgens haar werkt die persoonlijke inslag beter bij lezers dan alleen maar het weergeven van informatie, zoals dat centraal staat bij objectieve journalistiek.

Ze geeft aan dat de NRC, haar vorige werkgever, daarin vrij veel verschilt van De Correspondent. Ze beschrijft hierbij de NRC als een puur objectief medium, waarbij zij haar interesse niet kwijt kon, maar een bepaald onderwerp kreeg toegewezen. Daarnaast vindt ze het proces van schrijven bij De Correspondent fijner, omdat het een leercurve is waar ze samen met leden aanstaat. Het staat haar tegen dat bij een objectief medium als de NRC wordt toegewerkt naar een eindproduct waar dan de zogenaamde waarheid in vermeld staat. Bij De Correspondent ontwikkelt zij zowel haar stijl als haar stuk. Daarbij krijgt ze ook beter zicht op wat de waarheid achter een bepaald onderwerp inhoudt door daar langer onderzoek naar te doen.

Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid ligt volgens Verkade in de transparantie van een artikel. Het moet duidelijk zijn waar een journalist zijn mening op heeft gebaseerd en waar hij zijn feiten vandaan heeft gehaald. Een artikel moet volgens haar hyperlinks hebben en open zijn als het om bronvermelding gaat.

‘Er moet een uitleg van je informatie in naar voren komen, maar ook van de beperkingen die je ondervindt tijdens het schrijven van het stuk.’

Ze vindt het daarom ook niet betrouwbaar als stukken een niet onderbouwde mening kennen of als stukken defensief zijn. Ook als columns worden weergegeven als objectieve stukken ziet ze dat als onbetrouwbaar. Ze geeft ook aan dat ze het niet betrouwbaar vindt als een objectief medium iets als waarheid of werkelijkheid naar voren brengt vanuit een journalist en de insteek die hij heeft gekozen voor een bepaald stuk. Met haar subjectieve, persoonlijke schrijfvorm die ze mag toepassen bij De Correspondent wil ze dus niet alleen de journalistiek verpersoonlijken richting de lezer, ze wil met deze vorm ook de journalistiek betrouwbaarder maken. Dit doet ze niet alleen door het artikel herleidbaar te maken met het toevoegen van hyperlinks, maar ook door te laten zien wat zij als journalist zelf denkt bij die bronnen en hoe zij ze interpreteert.

Hiermee wil ze journalistiek ook geloofwaardiger maken voor de lezer. Door de transparantie van een onderwerp, de bronnen en het toegeven van het verwerken van een eigen visie en daarbij het

aangeven dat de journalist de waarheid niet in pacht heeft, wil ze dat de lezer de journalist vertrouwt en daar als lezer zelf iets uithaalt aan kennis.

4.2 Analyse en resultaten respondenten

In deze paragraaf komen de resultaten van de interviews met de respondenten naar voren. In paragraaf 4.2.1 zal worden ingegaan op hoe de respondenten aankijken tegen objectiviteit en subjectiviteit in het algemeen. In 4.2.2 wordt gekeken naar wat de respondenten betrouwbaar vinden aan een journalistiek stuk, maar wordt er ook ingegaan op de verschillende subjectieve vormen die De Correspondent gebruikt en de betrouwbaarheid daarvan. Uiteindelijk wordt in 4.2.3 ingegaan op hoe de respondenten tegen de journalistiek van De Correspondent aankijken.

4.2.1 Waardering objectiviteit en subjectiviteit

De waardering van objectiviteit en subjectiviteit als negatief of positief is net iets anders dan de waardering betrouwbaar of niet betrouwbaar. Over het algemeen geven de respondenten namelijk aan objectieve vormen betrouwbaarder te vinden dan subjectieve tekstvormen, maar ze vinden het niet negatief als subjectiviteit wordt toegepast in journalistieke stukken. Ze geven aan dat objectiviteit en subjectiviteit zonder elkaar niet geloofwaardig zijn. De twee begrippen vullen elkaar aan volgens de respondenten. Een stuk is altijd zowel persoonlijk vanuit een journalist geschreven als feitelijk. Daarnaast worden er vaak quotes uitgezocht die van omstanders zijn. Die facetten horen volgens de respondenten allebei in een journalistiek stuk. Ze hebben een sterk beeld van wat de begrippen objectiviteit en subjectiviteit inhouden:

‘Onder objectiviteit versta ik dat je alle informatie die je vindt over een bepaald onderwerp op een gelijke manier behandelt. Dus niet iets wegmoffelen als je iets vindt dat jouw uitgangspunt tegensprekt. Subjectiviteit kun je op twee manieren bekijken. Of de negatieve manier, waarbij je dus een mening als objectieve informatie voorschotelt en daarbij dus je mening oplegt. Maar je kunt het ook op de positieve manier bekijken, namelijk dat de journalist zijn eigen mening kan gebruiken om ook de keuzes die hij heeft gemaakt toe te lichten en de informatie die hij daarvoor heeft gebruikt.’

De respondenten geven aan dat pure objectiviteit volgens hen niet haalbaar is in de journalistiek. Dit komt volgens hen doordat er door de journalisten wordt gekozen voor onderwerpen die in een krant of ander medium komen. Er wordt een selectie gemaakt van het nieuws, wat weer een subjectief proces is. Terwijl ze subjectiviteit dus eigenlijk in twee verschillende blokken plaatsen: de gekleurde

vorm van subjectiviteit die als minder betrouwbaar wordt gezien en de transparante vorm van subjectiviteit waarin de journalist meer open kan zijn over de totstandkoming van zijn stuk.

‘Over totale objectiviteit, als je kijkt naar kranten, columnisten, verslaggevers et cetera... dan zie je ook wel dat die losse onderdelen best wel een eigen politieke visie hebben. Dan is het ook best wel stom van een medium om te beweren dat ze geheel objectief zijn.’

De respondenten stellen daarmee dat totale objectiviteit en daarmee totale neutraliteit lastig is, maar dat je er wel naar kunt streven. Bijvoorbeeld door zo veel mogelijk de feiten weer te geven en ook die feiten die tegen het eigen standpunt van de journalist ingaan. Hoor en wederhoor toepassen vinden de respondenten ook belangrijk.

Daarnaast is subjectiviteit op zichzelf ook niet geloofwaardig, omdat er een mening of een inzicht van de journalist als persoon wordt gedeeld. Dit inzicht wordt dan een waarheid weergegeven, terwijl het de waarheid is volgens de journalist. Er wordt echter aangegeven dat een combinatie van subjectiviteit en objectiviteit als interessant wordt gezien, omdat ze elkaar aanvullen als ze in een bepaalde mate worden gebruikt in een journalistiek stuk.

‘Als je de objectieve feiten weergeeft, kun je die duiden met subjectiviteit. Dus uitleggen aan de hand van menselijke voorbeelden. Door quotes te gebruiken bijvoorbeeld of een persoonlijk voorbeeld. Subjectiviteit is toch meer menselijker en daardoor trek je lezers.’

Ook pleiten respondenten voor intersubjectiviteit. Objectiviteit en subjectiviteit staan dan niet per se in een gelijke hoeveelheid naast elkaar in een journalistiek product, maar er wordt meer vanuit subjectiviteit beredeneerd:

‘Ik denk dat de journalistiek meer gebruik moet gaan maken van intersubjectiviteit. Dat is een verhoogde vorm van subjectiviteit waar ook feiten ter sprake komen. Het is een soort combinatie van objectiviteit en subjectiviteit. Subjectiviteit kan een stuk namelijk ook interessanter maken. Je kunt via een eigen interesse die je hebt als schrijver ook objectieve feiten presenteren. Doordat die objectiviteit dan vanuit een eigen interesse en enthousiasme worden gebracht, kun je je makkelijker verdiepen in het thema dat wordt aangedragen.’

Daarbij noemt ook een deel van de respondenten dat deze subjectieve insteek niet voor elk medium werkt, omdat het niet bij het medium past en het daardoor juist minder geloofwaardig wordt. Dit zijn voornamelijk nieuwsmedia als NOS, NRC en De Volkskrant:

‘Bij De Volkskrant moeten ze dit bijvoorbeeld juist niet doen, maar bij De Correspondent is het prima.’

Voor nieuwsmedia als De Volkskrant geldt meer dat ze zoveel mogelijk kanten van het verhaal moeten weergeven en eerlijk moeten zijn over het onderzoek dat ze ernaar doen.

‘Ik had tot voorkort een abonnement op De Volkskrant, maar ik heb hem opgezegd, omdat ik vond dat ze toch te veel linkse standpunten innamen. Daarvoor koop ik geen krant.’

4.2.2 Betrouwbaarheid

In deze paragraaf wordt bekeken of de respondenten subjectiviteit betrouwbaar vinden. Vooral de vormen die De Correspondent inzet worden de lezers voorgelegd, dus: ik-vorm, persoonlijke voorbeelden, transparantie van onderzoek en openheid tegenover de leden en de expertises van de correspondenten. Hieronder worden eerst de begrippen objectiviteit en subjectiviteit besproken.

Betrouwbaarheid objectiviteit en subjectiviteit

Bij de termen objectiviteit en subjectiviteit in verband met betrouwbaarheid is er gelet op bovengenoemde termen en of respondenten deze betrouwbaar vinden. Zo wordt bijvoorbeeld het geven van hoor en wederhoor betrouwbaar gevonden. Dit is volgens de respondenten een objectieve benadering. Daarnaast vinden ze het weergeven van onderzoek betrouwbaar en een neutrale manier van schrijven. Ook het gebruik van de ik-vorm, het eerlijk weergeven van een mening, wordt als betrouwbaar gezien.

Zoals al eerder genoemd, wordt ook een combinatie van objectiviteit en subjectiviteit als betrouwbaar en interessant gezien. Volgens een gros van de respondenten staan de begrippen objectiviteit en subjectiviteit juist met elkaar in verbinding, juist doordat beide begrippen een bepaald zicht op het nieuws geven. Naast alleen droge feiten, is er volgens de respondenten ook menselijkheid nodig in de stukken, zodat het publiek het nieuws beter begrijpt.

Betrouwbaarheid van journalistiek en een negatief of positief beeld hebben van objectiviteit of subjectiviteit staat wel met elkaar in verband. Over het algemeen vinden de respondenten objectieve journalistieke stukken betrouwbaarder dan subjectieve. Er bestaat dus een positiever beeld van objectieve vormen. Echter, zolang met subjectiviteit geen meningen worden weergegeven als feiten, is subjectiviteit volgens de respondenten ook betrouwbaar en juist een persoonlijke en open manier om nieuws of een achtergrondverhaal te brengen. Betrouwbaarheid van journalistieke stukken gaat dus ook om een geloofwaardige weergave van nieuws, feiten of een eigen mening. Hieronder meer over de verschillende thema's die genoemd zijn in de interviews.

Ik-vorm

De ik-vorm is een van de belangrijke twistpunten die in het debat rondom subjectiviteit en objectiviteit wordt genoemd. Over het algemeen vinden de respondenten de ik-vorm betrouwbaar, mits die ik-vorm een uitleg bevat waarom voor een bepaalde tekst, bepaald onderwerp of bepaalde uitwerking is gekozen. Het moet dus transparant gebruikt worden in een tekst. Daarnaast kan de ik-vorm een tekst juist ook begrijpelijk maken doordat de lezer de voorbeelden die met de ik-vorm naar voren worden gebracht herkenbaar vindt. Het moet daarentegen geen verheerlijking zijn van de eigen mening of het opdringen van een mening als universele waarheid, maar juist dienen als een personalisatie van het verhaal.

‘Zij gebruikt de ik-vorm om het stuk over batterijen begrijpelijker te maken. Zie, dat kun je ook wel op een objectieve manier doen, maar dat is zo saai. Bij mij werkt die ik-vorm wel, ik begrijp haar standpunt beter en de uitleg die ze geeft.’

Bovengenoemde respondent vindt de ik-vorm zoals hij wordt gebruikt door De Correspondent betrouwbaar, ondanks dat het niet objectief is. De vorm leert op deze manier iets nieuws op een persoonlijke manier. Andere respondenten vinden deze vorm kunnen, maar vinden ook dat hij net iets te vaak wordt ingezet bij De Correspondent:

‘Ik denk dat als je minder jezelf in teksten betreft of een caissière in dit geval, dat je dan geloofwaardiger wordt. Ik vind de ik-vorm ook niet bij deze tekst passen, juist ook omdat er zoveel cijfertjes in staan zou ik hem juist zakelijk houden. Nu vind ik het een zwaktebod dat je zegt hoe je je voelt bij die cijfers. Bij een onderwerp als, ik noem maar wat, abortus, zou het naar mijn mening wel kunnen.’

Om een ik-vorm betrouwbaar te maken, moet het dus op een geloofwaardige manier worden weergegeven in een journalistiek stuk, aldus de respondenten. Een ik-vorm gebiedt een totale openheid van de schrijver, maar het moet wel bij een stuk en een medium passen wil het ook daadwerkelijk geloofwaardig overkomen.

Interactie

Als lid van De Correspondent kun je contact opnemen met de correspondenten of een reactie onder geschreven en nog te schrijven stukken van correspondenten zetten. Als lid kun je het proces van de journalist volgen en zelfs tips geven over bronnen. Dit doet De Correspondent, omdat ze de expertises van haar lezers waardeert en vindt dat lezers over sommige onderwerpen waarschijnlijk meer weten dan zij als journalist doen. De openheid van de correspondenten wordt erg gerespecteerd door de respondenten, al weet de helft ook niet dat De Correspondent deze werkwijze heeft: in gesprek gaan met de leden over teksten en de waarheid achter teksten. Voor

‘gewone’ lezers is het dus minder toegankelijk dan voor leden. Desalniettemin wordt het toegejuicht door de respondenten: ‘mogen meerdere media doen’.

‘Gesprekken met lezers en ‘gewone’ mensen vind ik zeker goed. En dat zou voor mijn part in meerdere media mogen gebeuren, mits die mensen een goed verhaal hebben. Ik ben erop tegen dat iedereen zijn eigen onderbuikgevoel gaat verwoorden, maar als die persoon echt iets te melden heeft: waarom niet?’

Expertises

De expertises van de journalisten zijn bij De Correspondent anders ingedeeld dan bij nieuwsmedia als De Volkskrant of het NRC. Bij deze nieuwsmedia worden vooral begrippen als ‘binnenland’, ‘buitenland’ en ‘sport’ gehanteerd, terwijl De Correspondent onderwerpen als ‘drugs’, ‘techniek’, ‘conflicten’, ‘niet mens’, ‘mobiliteit en stadsleven’ kiest. De vraag aan de respondenten over deze expertises was : vinden jullie deze onderwerpen als expertises van de correspondenten betrouwbaar? En de manier waarop ze worden neergezet?

De meeste respondenten vinden expertises in de journalistiek sowieso nodig, omdat je op deze manier als journalist alles van je onderwerp weet. Of in ieder geval veel, en op deze manier eerder onwaarheden of onwaarschijnlijkheden kan opspeuren. De expertises bij De Correspondent worden bijzonder bevonden, maar ook interessant.

‘Vooral als je er zelf in geïnteresseerd bent.’

Ook wordt er genoemd dat de expertises bij De Correspondent buiten het verhaal van het gewone nieuws omgaan en dat er daardoor een breder perspectief op de wereld wordt geboden. Daarnaast wordt genoemd dat het lastig lijkt om zo veel verschillende expertises te hebben.

‘Het lijkt mij lastig om niet in het vaarwater van een andere correspondent te zitten die ook deels een aandeel heeft in een thema, doordat je nou eenmaal een aantal onderwerpen onder verschillende thema’s kunt brengen. Of ik de verschillende expertises op deze manier geloofwaardig vindt? Ja en nee. Expertises zijn nodig in de journalistiek. Maar als je een persoon op een onderwerp zet, bestaat naar mijn mening het probleem dat hij of zij misschien alleen nog maar kijkt naar zijn eigen expertise. Het is goed om een expert te hebben, maar hij moet ook van zijn onderwerp kunnen afwijken en in discussie kunnen gaan.’

Transparantie

Transparantie is een begrip dat de respondenten erg betrouwbaar vinden. Transparantie over achtergrondverhalen van het nieuws, maar ook waar die achtergrond vandaan komt. Of bijvoorbeeld

waar en hoe de journalist het onderzoek gedaan heeft en of dat onderzoek terug te vinden is. Als er ergens goed wordt ingegaan op een achtergrond, hoeft het niet per se te betekenen dat dat onderzoek ook goed wordt weergegeven in een journalistieke tekst. De goede weergave van zowel achtergrondinformatie als onderzoek is belangrijk voor de respondenten. Als er ergens achtergrondinformatie verschijnt, zonder bronnen of verwijzingen, is het al snel minder betrouwbaar dan dat er bronnen en hyperlinks staan in de tekst.

De respondenten vinden dat De Correspondent haar bronnen en haar onderzoek op een geloofwaardige manier weergeeft:

‘Het is fijn dat ze altijd doorlinken naar de teksten die ze hebben gebruikt, dat laat wel zien waar ze naar toe zijn gegaan voor hun informatie en zo kun je er zelf ook nog een mening over vormen’.

Toch ontdekken sommigen ook nog wat haken en ogen aan teksten:

‘Ja, ik ben dan zo iemand die alles terug gaat zoeken, maar er was een ding wat niet klopte met wat gesteld werd in de tekst van Verkade en wat er qua informatie te vinden was via de link, maar over het algemeen wel fijn dat je het kunt terugzoeken.’

Het geloofwaardige aan het weergeven van alle links die zijn gebruikt, vindt de respondent dus de mogelijkheid om de informatie die is gebruikt ook te lezen en daarbij dus te kunnen controleren of het juiste is gesteld door de correspondent. Daarnaast vinden respondenten het fijn om te kijken of ze het zelf met de interpretatie van de correspondent eens zijn.

Toon en vorm van de tekst

De toon en vorm van de tekst worden betrouwbaar of onbetrouwbaar gevonden, mits er goed mee wordt omgegaan. Het weergeven van een mening of gevoel als feit wordt door veel respondenten als onbetrouwbaar bestempeld en dus als ongeloofwaardig gezien. Dit wordt vaak in verband gebracht met media als De Telegraaf. Ze vinden dat roddels en onderbuikgevoelens niet in het nieuws thuishoren.

‘De Telegraaf bestaat voornamelijk uit plaatjes en geroddel, dat hoort voor mij niet in een krant thuis. Of dat ze schreeuwende koppen gebruiken die het onderbuikgevoel van hun lezers nog eens versterken. Dat vind ik niet bij nieuws horen.’

De respondenten vinden dat dit niet voorkomt bij De Correspondent. Al vinden sommige respondenten de titels die gebruikt worden te stellig. Vaak is de mening van de correspondent in kwestie daar al in gevangen. Titels als: ‘Waarom ik op Partij voor de Dieren stem, maar GroenLinks

het gaat maken.’ Het zijn titels die werken als *clickbait* volgens de respondenten. De titels lokken dus uit om de hele tekst te lezen. De meeste respondenten vinden de verdere vorm van de teksten fijn: lange teksten, met voorbeelden, links en filmpjes. Maar soms duurt het ze ook te lang. Een respondent zegt na het lezen van de tekst van Verkade:

‘De tekst was lang. En het had te veel filmpjes en voorbeelden. Op een gegeven moment was je de rode draad kwijt en had ik de ontploffende telefoons wel gezien.’

Door de lengte van de tekst gaf een ander aan:

‘Ik vind het prettig, uitgebreide teksten, en ik zoek het op om meer achtergrondinformatie te krijgen over bepaald nieuws of bepaalde fenomenen. Maar dat doen waarschijnlijk alleen mensen die net als ik aan een universiteit hebben gestudeerd en houden van lezen. Als je iets minder hooggeschoold bent en iets minder van lezen houdt, zijn deze teksten niet ideaal’.

Over het algemeen vinden de respondenten de vorm prettig en hoe de correspondenten de lezer meenemen in hun visie op de wereld aan de hand van onderzoek en een open manier van schrijven over dat onderzoek.

‘Ze leggen je hun mening niet op, maar laten je door de tekst en de bronnen die ze daarin verwerken een eigen mening hebben. Er wordt geen onderbuikgevoel aangewakkerd en je mag het ook niet met de journalist eens zijn.’

Of een journalistieke tekst wel of niet betrouwbaar wordt bevonden, ligt dus aan een geloofwaardige weergave. Waarbij volgens de respondenten een tekst waar veelvuldig gebruik wordt gemaakt van foto’s en schreeuwende koppen minder geloofwaardig is dan een rustige, langere tekst die een gebeurtenis beschrijft. En waar je, zoals bij De Correspondent gebeurt, de ruimte wordt gegeven om een eigen mening over een onderwerp te vormen.

Personalisatie

Dit thema is voortgevloeid uit het eerste aantal interviews waarbij het voorbeeld van de caissière toch wel onder vuur lag. De caissière is een exemplificatie uit de tekst van Verkade die is voorgelegd aan de respondenten. Het voorbeeld werd door de schrijfster genoemd als ervaring en aanleiding van het stuk dat ze schreef over batterijen. De caissière gebruikte ze als personalisatie. Hieronder volgen de uitkomsten met daaronder de bevindingen van een aantal respondenten.

Een veel genoemde klacht was dat het voorbeeld, dat bedoeld was als eigen ervaring, denigrerend overkwam tegenover de caissière. Daarnaast voegde het voorbeeld ook niks toe aan de rest van de

tekst. De respondenten hebben niks tegen het noemen van een eigen ervaring, maar dan moet het wel iets toevoegen aan de rest van de informatie.

‘Wat zij deed met de caissière in de tekst vond ik enorm neerbuigend. Ze hoefde helemaal niet zo vaak naar voren te worden gebracht. Het was denigrerend, waardoor ze een beetje dom over kwam. En dat was helemaal niet nodig.’

4.2.3 Imago van De Correspondent

In dit thema worden op meerdere manieren onderscheid gemaakt aan de hand van antwoorden die genoemd zijn in de interviews. Het draait hierbij vooral om hoe de respondenten De Correspondent zien als medium. Aan de hand van de interviews en de topiclijst kwamen de volgende stellingen naar voren die uiteindelijk met elkaar vergeleken zijn: 1. Of De Correspondent als een opiniërend medium wordt gezien of als onderzoeksjournalistiek 2. Of De Correspondent een objectief of subjectief medium is in de ogen van de lezers.

De Correspondent als onderzoeksjournalistiek?

Uit de interviews blijkt dat respondenten De Correspondent een goede combinatie van onderzoek en opinie vinden. Dit omdat er niet alleen een mening wordt gegeven, maar deze ook wordt ondersteund door onderzoek. Dat De Correspondent open is over dat onderzoek vinden de respondenten heel fijn.

‘Of ik het opinie of onderzoeksjournalistiek vind? Het is een zekere overlap bij De Correspondent. Ze onderzoeken en staven beweringen met cijfers en literatuur, maar ze verhullen de opinie niet. En de mening is ook navolgbaar, zodat je dus zelf een mening kunt vormen aan de hand van de bronnen die zij gebruiken. Het herdefinieert denk ik wat wij zien onder objectiviteit en subjectiviteit.’

Door andere respondenten wordt ook de keerzijde van het weergeven van die opinie belicht:

‘Ze hebben vaak stellige titels. Als je de teksten dan verder leest staat er inderdaad een inleiding van zowel de schrijver als zijn mening, waardoor het duidelijk wordt dat hij of zij dit vindt en dat wordt dan later beschreven en onderbouwt met onderzoek. Maar als ik er zo langs kom op bijvoorbeeld Facebook, denk ik dat het nieuws is.’

Een subjectief medium

Het gros van de respondenten beschouwt het medium als subjectief. Meestal gesteund met de uitspraak: ‘maar dat is niet erg.’ Er moeten volgens de respondenten zowel objectieve als subjectieve media naast elkaar bestaan. De respondenten willen zowel snel nieuws als er iets gebeurd is waarbij

voornamelijk de feiten worden opgesomd, met daarnaast een achtergrondstuk dat is benaderd vanuit iemands expertise. Dit is dus een toelichting van het nieuws, vanuit iemands persoonlijke visie op het nieuws.

Hoe De Correspondent met subjectiviteit omspringt, vinden de meeste respondenten betrouwbaar en verfrissend. Hoewel al eerder is benoemd dat de ik-vorm en andere vormen van subjectief schrijven niet altijd even goed bevallen, wordt daarbij ook genoemd dat de subjectieve stijl ook weer per schrijver verschilt. Dit laatste, dus het verschil in subjectiviteit per correspondent, wordt voornamelijk opgemerkt door journalisten onder de respondenten.

‘Ik heb het gevoel dat ze hoe dan ook altijd hun eigen hypothese onderbouwen en dat ze dat staven met statistieken en cijfers. Het is wel altijd vanuit één kant belicht.’

Wat ook opvalt, is dat De Correspondent naast het zijn van een subjectief medium voor de respondenten, ook vaak een links politiek medium wordt genoemd. De schrijvers zijn idealistisch en hebben utopische dromen voor de toekomst volgens de respondenten.

‘Het is ook zo dat ze met meer rechtse mensen praten en dat is ook goed. Maar ik kan me ook voorstellen dat die mensen dan ook denken van: Oh, daar heb je weer van die linkse moraalridders die ons de les komen lezen.’

4.3 Vergelijking analyses Thalia Verkade en respondenten

De volgende thema's vanuit de interviews met zowel de respondenten als met Thalia Verkade zijn in deze derde ronde met elkaar vergeleken: objectiviteit, subjectiviteit, caissière, betrouwbaarheid en ik-vorm. Dit zijn voornamelijk de onderwerpen die in de topiclijst voorkwamen. Door de antwoorden met elkaar te vergelijken wordt er gekeken of de verwachtingen en overtuigingen van schrijver en lezer met elkaar overeenkomen en of er nog grote verschillen tussen de verschillende denkbeelden te vinden zijn.

Objectiviteit

Hoewel de respondenten objectieve kenmerken in een tekst nog steeds het meest betrouwbaar vinden, spreekt Verkade zich er negatief over uit. Zij geeft aan dat objectiviteit een constructie is van de mens en daarmee dus ook subjectief. Volgens haar is de journalist vrijer als deze naar eigen inzicht kan schrijven.

De respondenten merken op dat objectieve en subjectieve media naast elkaar moeten bestaan in de vorm van feitelijk nieuws en een persoonlijke visie op de achtergrond daarvan, omdat mensen zowel objectieve berichten nodig hebben als een persoonlijke verdieping in een onderwerp. Die

persoonlijke verdieping kan dan bijvoorbeeld door De Correspondent gebracht worden op hun manier. Deze manier wordt bovendien door de respondenten betrouwbaar en transparant bevonden en daarbij dus geloofwaardig. Volgens de respondenten is de bewering een 'geheel objectief medium' te zijn ook niet geloofwaardig, deels om dezelfde redenen als Verkade: een objectief nieuwsbericht is gevormd door een journalist en is dus persoonlijk. Maar volgens de respondenten kun je juist in nieuwsberichten wel streven naar neutraliteit.

Subjectiviteit

Veel respondenten en Verkade hebben dezelfde mening over subjectiviteit. Zij vinden namelijk dat dit moet kunnen in teksten, omdat je via subjectiviteit ook meer duiding kan geven en eerlijker kunt zijn. Tegelijkertijd mag een journalist een eigen mening niet als objectief feit beschrijven volgens zowel de respondenten als Verkade. Verkade lijkt meer overtuigd van subjectiviteit als vertelvorm in de journalistiek dan de respondenten. Een drietal respondenten geeft aan dat ze het bij meerdere media zouden willen zien om te kijken of het werkt als aansprekende vertelvorm. De rest vindt dat objectieve en subjectieve benaderingen van een tekst elkaar moeten aanvullen. Als het om andere nieuwsmedia gaat, vinden de respondenten dat journalisten zich zo neutraal mogelijk moeten opstellen.

Caissière

Verkade gaf in haar interview aan dat het voorbeeld van de caissière verkeerd werd opgevat door meer belezen mensen. Dit is ook gebleken uit de interviews met de lezers. Verkade gaf ook weer dat ze weet dat ze de volgende keer een ander voorbeeld moet gebruiken of het anders moet inzetten. Dit zelfinzicht komt volgens een aantal respondenten echter niet terug in de stukken die zij lezen op onder andere Facebook. Zij vinden het voorbeeld voornamelijk denigrerend overkomen. Iets wat zij vaker hebben bij voorbeelden en teksten van De Correspondent.

Betrouwbaarheid

Zowel Verkade als de respondenten vinden het belangrijk dat stukken en onderzoek herleidbaar zijn. Openheid over keuzes voor onderwerpen en bronnen vinden ze belangrijk. Ook wordt er door de respondenten genoemd dat hoor en wederhoor belangrijk is. Dit is iets dat niet altijd bij De Correspondent voorkomt, omdat een onderwerp vaak vanuit een bepaalde hoek wordt belicht. Wat niet betrouwbaar wordt bevonden is het aanslaan van een bepaalde toon en het weergeven van een mening als een feit. Dat laatste noemt Verkade ook. Het gaat dus vooral om een geloofwaardige weergave van een journalistiek stuk, waarbij een aantal punten aanwezig moeten zijn die een tekst betrouwbaar maken. Dit zijn voor de respondenten hoor en wederhoor ; het eerlijk benoemen van

een mening; de herleidbaarheid van de bronnen die zijn gebruikt voor bepaalde standpunten in een tekst.

Ik-vorm

Verkade vertelt dat ze de ik-vorm vooral inzet om een vertrouwensrelatie met de lezer op te bouwen. Daarnaast wil ze zo ook laten zien dat ze als schrijver gewoon een mens is die op een bepaalde manier een stuk belicht en schrijft. Dit vonden de respondenten ook het betrouwbare uitgangspunt van de ik-vorm. Het zou journalisten aan kunnen moedigen om opener te zijn over hetgeen ze doen en waarom ze kiezen voor bepaalde informatie en een bepaalde insteek. Het laat volgens hen zien dat de journalist de waarheid niet in pacht heeft, maar wel probeert te laten zien wat volgens hen belangrijk is. Het wordt minder betrouwbaar als er met die ik-vorm alleen een mening aan de man wordt gebracht of als hierdoor nieuws een ondergeschoven kindje wordt.

4.4 Conclusie

Uit dit hoofdstuk kunnen we stellen dat de lezers over het algemeen positief zijn over De Correspondent en over hoe het medium omgaat met subjectiviteit en de vormen die ze daarvan in hun stukken gebruiken. We zien echter ook dat ze vooral op het punt van objectiviteit van mening verschillen met Verkade. Waar Verkade objectiviteit in het algemeen wegzet als een regime waarin ze als journalist niet vrij kan zijn, geven de respondenten aan dat ze ook graag objectief nieuws willen naast langere subjectieve achtergrondonderzoeken.

Hoofdstuk 5: Conclusies en discussies

In dit hoofdstuk komen de discussies nog eens naar voren waarop dit onderzoek is gebaseerd en worden er conclusies getrokken uit het onderzoek dat gedaan is en de antwoorden die zijn gegeven door de respondenten. Uiteindelijk zal er antwoord worden gegeven op de vraag: Hoe ervaren de lezers van De Correspondent de subjectieve benaderingen die het medium hanteert?

5.1 Conclusies

Dit onderzoek ging in op de betrouwbaarheid van subjectiviteit en objectiviteit in de hedendaagse journalistiek. Er is een focus gelegd op de verschillende subjectieve vertelvormen die De Correspondent gebruikt in haar stukken en wat de lezer van het medium daarbij ervaart.

Hoewel voor veel journalisten en lezers objectiviteit als meest betrouwbare vertelvorm geldt, is voor Rob Wijnberg, hoofdredacteur en stichter van De Correspondent, objectiviteit de onbetrouwbare vertelvorm in de journalistiek. Volgens Wijnberg is het tijdperk van de objectieve vertelvormen voorbij. Objectieve vertelvormen waarbij twee kanten van het verhaal worden belicht met dezelfde aandacht, waarbij argumenten worden onderbouwd door professionals en waarbij journalisten binnen bepaalde kaders hun verhaal schrijven, werken volgens hem niet meer. Hij pleit voor het soort journalistiek dat persoonlijk is en vanuit de expertise van de journalist wordt geschreven, maar die wel op onderzoek is gebaseerd.

Onderzoekers stellen ook dat de objectieve vorm die we al zo lang kennen in de journalistiek zou moeten veranderen. Dit kan bijvoorbeeld door meer met de ik-vorm te werken en zo een eigen expertise en eigen zicht van de journalist op een eerlijke manier te delen of door het tonen van nederigheid tegenover de lezer door deze ook in acht te nemen (Harbers en Broersma, 2014; Deuze, 2002 ;Pavlik, 2001). Daarnaast wordt er ook ingegaan op het mengen van subjectieve en objectieve vormen (Boudana, 2011; Munoz-Torres, 2012). Boudana pleit meer voor het behouden van objectieve normen en waarden, terwijl Munoz-Torres meer de mening van Wijnberg deelt dat de journalistiek persoonlijker zou mogen zijn. Desalniettemin zijn al deze vormen te herkennen in het medium De Correspondent en beschrijft Wijnberg dit ook in zijn boek *De Nieuwsfabriek* (2013).

Aan de hand van, onder andere, de begrippen 'ik-vorm', 'nederigheid', 'objectiviteit' en 'subjectiviteit' is er een topiclijst opgezet om te kijken hoe lezers van De Correspondent aankijken tegen deze onderwerpen. Er is gefocust op de betrouwbaarheid van de subjectieve vormen die De Correspondent gebruikt, maar er is ook gekeken naar de betrouwbaarheid van subjectieve vormen bij andere media.

Zo is er een onderzoek opgesteld aan de hand van diepte-interviews die zijn geanalyseerd aan de hand van het CCM-systeem, waarin de interviews van zowel correspondent Thalia Verkade als van de vijftien lezers zijn onderworpen aan verschillende analyserondes. Thalia Verkade is geïnterviewd, omdat er in de interviews een tekst van haar aan de respondenten is voorgelegd. Zo kon de visie van zowel Verkade als van de respondenten met elkaar worden vergeleken.

In deze rondes werd het materiaal eerst gecategoriseerd in verschillende onderwerpen en het gevoel dat men bij deze onderwerpen heeft. Vervolgens zijn die uitkomsten met elkaar vergeleken. De hoeveelheid respondenten is minimaal, maar het licht een tipje van de sluier hoe er onder hoger opgeleide personen in de leeftijd van 20 tot 40 jaar wordt gekeken naar objectiviteit en subjectiviteit in het nieuws en hoe er wordt gekeken naar een medium als De Correspondent.

Uit het onderzoek kwam naar voren dat correspondent Mobiliteit en Stadsleven, Thalia Verkade, tegen objectiviteit is. Ze vindt persoonlijke vertelvormen betrouwbaarder, vooral als je daarbij laat zien hoe je als schrijver aan je veronderstellingen komt. Ze beschouwt objectiviteit hetzelfde als Tuchman (1972), namelijk als menselijk construct gebaseerd op de sociale achtergrond en voorkeur van de journalist. Dit is ook wat Harbers (2015) in zijn onderzoek naar de instelling van de correspondenten aangeeft. Ze zijn er op gericht op verschillende manieren nieuws te verpersoonlijken. De conclusie na een uitgebreid onderzoek grijpt altijd terug op de mening waar een stuk mee begon. Dit onderzoek gold als aanvulling op die conclusie: **Hoe ervaren de lezers van De Correspondent de subjectieve journalistieke benaderingen die het medium hanteert?**

De lezers vinden over het algemeen vormen als de 'ik-vorm', de eigen expertise, het open communiceren met leden en het navolgbaar maken van het eigen onderzoek betrouwbaar. Dit is voornamelijk omdat de lezers vinden dat De Correspondent eerlijk is over haar subjectieve inslag en dat daarbij de schrijvers hun mening niet opleggen aan de lezers, maar laten zien waarom ze een bepaalde mening hebben. Een veel genoemd argument voor betrouwbaarheid is dat het medium ruimte laat voor je over om zelf na te denken en zelf een beeld te vormen van de situatie. Je mag het er ook niet mee eens zijn.

Daarnaast valt het op dat de respondenten die zelf journalist zijn minder hebben met de subjectieve vormen zoals de ik-vorm. Ze geven aan dat, alhoewel het per correspondent verschilt, het vaak ook onnodig wordt toegevoegd en het van tijd tot tijd de teksten niet per se beter maakt. Daarin staan ze lijnrecht tegenover Thalia Verkade, die juist vindt dat de ik-vorm voor meer openheid zorgt en als exemplificatie kan dienen om een stuk begrijpelijker te maken.

Als er echter naar de begrippen objectiviteit en subjectiviteit wordt gekeken, los van het medium De Correspondent, vindt een meerderheid van de lezersrespondenten dat media zich wel aan de

normen en waarden van objectiviteit moeten houden. Bovendien moeten objectieve (nieuws)media en subjectieve media naast elkaar bestaan, omdat ze elkaar aanvullen. Dit laatste lijkt op wat Boudana (2011) en Munoz-Torres (2012) aangeven over het combineren van subjectieve vormen en objectieve vormen. De lezers willen echter weten wat er op de wereld gebeurt, zonder persoonlijke draai. Nieuws moet volgens hen gewoon het bericht zijn. Voor de duiding van het nieuws lezen ze vaak kranten of opiniebladen. Om een idee van een gebeurtenis te vormen, lezen ze altijd meerdere stukken. De Correspondent is hierbij ook een grote opiniemaker. De lezersrespondenten bevinden zich dus meer in de theorie van Boudana (2011) die objectiviteit in de journalistiek wil blijven waarborgen, maar anders wil invullen, namelijk op een persoonlijke manier, maar open over onderzoek en al dan niet eigen insteek.

De respondenten merken daarnaast op dat betrouwbaarheid niet per se ligt in een objectieve of subjectieve vorm, maar dat een integer medium aan een aantal voorwaarden voldoet die je op een subjectieve of objectieve manier zou kunnen invullen. De Correspondent wordt in die gedachte vooral gezien als een combinatie tussen opinie en onderzoeksjournalistiek en is volgens lezers in die vorm een geloofwaardig subjectief medium met objectieve normen en waarden. Andere media die subjectiviteit gebruiken zonder de transparantie die De Correspondent gebruikt, worden niet als betrouwbaar gezien, maar juist als versterking van een onderbuikgevoel.

Daarmee is de vraag hoe de lezer aankijkt tegen subjectiviteit bij De Correspondent beantwoord. De Correspondent wordt als een betrouwbaar medium ervaren, waarbij een mening altijd te traceren valt en het onderzoek ook door de lezer zelf kan worden gedaan. Door veel respondenten wordt het medium als leerzaam gezien en verhelderend. Omdat de respondenten De Correspondent niet zien als nieuwsmedium, vinden ze het niet erg dat het medium stukken publiceert die vaak politiek links georiënteerd zijn. Ze vinden het echter niet kunnen dat een nieuwsmedium als de NOS, De Volkskrant of de NRC aan subjectiviteit in hun berichtgeving doen.

5.2 Overig onderzoek:

Ondanks dat in dit onderzoek duidelijk wordt dat De Correspondent met haar subjectieve benaderingen betrouwbaar wordt bevonden door de lezers, is dit echter een kleine greep uit een grotere groep lezers. Er zijn in dit onderzoek vijftien lezers ondervraagd. Dat is te weinig om aan te tonen of andere lezers die nu niet zijn benaderd ook op deze manier denken over De Correspondent. Daarnaast hebben de respondenten uit dit onderzoek vrijwel allemaal een WO-achtergrond en is er één respondent met een HBO-achtergrond.

Ideeën voor verder onderzoek omtrent dit onderwerp zouden wellicht nog bij respondenten gedaan kunnen worden met een HBO- of MBO-achtergrond. Hoewel De Correspondent beweert dat haar

medium toegankelijk moet zijn voor iedereen, lijken vooral hoger opgeleiden zich aangetrokken te voelen tot het medium.

Door een van de respondenten is dit onderwerp naar voren gebracht in het interview. Deze persoon merkt dat vrienden die lager opgeleid zijn niet heel erg van lezen houden en dat daarbij de teksten van De Correspondent vaak lang zijn. Ook zijn de onderwerpen vaak lastig te begrijpen voor hen, omdat ze niet per se over die onderwerpen nadenken. Het zou interessant zijn om te kijken of zij De Correspondent zouden lezen of bekijken als er anders met de inhoud zou worden omgegaan.

Ook zou er onderzoek gedaan kunnen worden naar wat deze groep betrouwbaar nieuws vindt en of zij objectieve of subjectieve teksten betrouwbaarder vinden en waarom. Hiermee zou wellicht een brug geslagen kunnen worden tussen hoog- en laagopgeleiden. Misschien kan een medium als De Correspondent dan inspelen op de behoeften van deze mensen.

Daarnaast zou er ook onderzoek kunnen worden gedaan onder politiek rechts georiënteerde personen, om te kijken wat zij van De Correspondent vinden, juist omdat vaak werd genoemd dat De Correspondent als links idealistisch medium wordt gezien.

Literatuurlijst

Allan, S. (2006) *Online news: journalism and the internet*. Berkshire, Open University Press.

Arends, J. en Schmeets, H. (2015) *Sociaal en Institutioneel vertrouwen in Nederland*, Centraal Bureau voor de Statistiek, geraadpleegd op 3 maart 2018, van <https://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/D412FF72-0AD7-40B3-AE78-C33E2A8F387A/0/2015sociaaleninstitutioneelvertrouweninnederland.pdf>

Bardoel, J. en Wijfjes, H. (2005) *Journalistieke cultuur in Nederland*. Amsterdam, Boom.

Barlow, A. (2012) *The pride and reward in falsification: Post-objectivity as Post-responsibility*. In B. John III en Johnson, K. (Red.) *News with a view: essays on the eclipse of objectivity in modern journalism* (pp 26-41). Jefferson, McFarland and Company, Inc.

Blumenthal, S. (2007) *Walter Lippman and American journalism today*, geraadpleegd op 20 februari 2018, van <https://www.opendemocracy.net/article/walter-lippmann-and-american-journalism-today>

Boeije, H. (2012) A purposeful Approach tot he Constant Comparative Method in the analysis of qualitative interviews, *Quality and quantity*, 36, 391-409.

Burnard, P. (1991) A method of analysing interview transcripts in qualitative research, *Nurse education today*, 11, 461-466.

Boudana, S. (2011) A definition of journalistic objectivity as a performance, *Media, Culture and society*, 33 (3), 385-398.

Chong, P. (2017) Valuing objectivity in journalism: Bias, emotions and self-interest as tools in arts reporting, *Journalism*, 00 (0), 1-17.

Costera Meijer, I. (2007) The paradox of popularity: How young people experience the news, *Journalism studies*, 8 (1), 96-116.

Daly, C. (2012) *Covering America: a narrative history of nation's journalism*. Massachusetts, University of Massachusetts press.

Davies, N. (2009) *Flat earth news*. New York, Vintage.

- Deuze, M. (2005) Popular journalism and professional ideology: tabloid reporters and editors speak out, *Media culture and society*, 27 (6), 861–882.
- Deuze, M. en Banks, J. (2009) Co-Creative labour, *International journal of cultural studies*, 12 (5), 419-431.
- Deuze, M, en Bardoel, J. (2001) Network Journalism: Converging Competences of Old and New Media Professionals, *Australian Journalism Review*, 23 (2), 91–103.
- Dicicco-Bloom, B. en Crabtree, B. (2006) The qualitative research interview, *Medical Education*, 40 (2006), 314–321.
- Domingo, D. en Paterson, C. (2011) *Making online news volume 2: newsroom ethnographies in the second decade of internet journalism*. New York, Peter Lang publishing.
- Emde, K., Klimmt, C. & Schluetz, D. (2015) Does Storytelling help Adolescents to Process the News?, *Journalism Studies*, 17(5), 608-627.
- Flippen, C. (1974) *Liberating the media: the new journalism*. Washington, Acropolis Books.
- Glaser, B. en Strauss, A. (1967) *The discovery of Grounded theory: strategies for qualitative research*. New Jersey, Aldine Transactions.
- Harbers, F. (2016) Time To Engage, *Digital Journalism*, 4 (4), 494-511.
- Harbers, F. en Broersma, M. (2014) Between engagement and ironic ambiguity: Mediating subjectivity in narrative journalism, *Journalism* 15(5), 639-655.
- Knobloch et al. (2004) Affective News: Effects of Discourse Structure in Narratives on Suspense, Curiosity, and Enjoyment While Reading News and Novels, *Communication Research*, 31 (3), 259-287.
- Koetsenruijter, W. en Van Hout, T. (2014) *Methoden voor journalism studies*. Den Haag, Boom Lemma uitgevers.
- Kovach, B en Rosenstiel, T. (2001) *The elements of journalism: what newspeople should know and the public should expect*. New York, Three rivers press.

Kvale, S. (1996) *Interviews: An introduction to qualitative research writing*. Thousand Oaks, Sage publications.

Lanosga, G. (2012) *A new model of objectivity: Investigating reporting in the twentieth century*. In B. John III en Johnson, K. (Red.) *News with a view: essays on the eclipse of objectivity in modern journalism* (pp 42-58). Jefferson, McFarland and Company, Inc.

Maras, S. (2013) *Objectivity in journalism: key concepts in journalism*. Cambridge, Polity Press.

Marchi, R. (2012) With Facebook, Blogs, and Fake News, Teens Reject Journalistic “Objectivity”, *Journal of Communication Inquiry*, 36 (3), 246–262.

Le Masurier, M. (2015). What is Slow Journalism?, *Journalism Practice*, 9 (2), 138–152.

McIntyre, K. (2015) *Constructive Journalism: The Effects of Positive Emotions and Solution Information in News Stories* (dissertation).

Muñoz-Torres, J. (2012) Truth and objectivity in journalism, *Journalism Studies*, 13 (4), 566-582.

Pavlik, J. (2001) *Journalism and new media*. New York, Columbia university press.

Roulston, K. (2010) Considering quality in qualitative interviewing, *Qualitative Research*, 10 (2), 199-228.

Schudson, M. (2001) The objectivity norm in American journalism, *Journalism*, 2 (2), 149–170.

Thomas, D. (2006) A General Inductive Approach for Analyzing Qualitative Evaluation Data, *American Journal of Evaluation*, 27 (2), 237-246.

Tuchman, G. (1972) Objectivity as strategic ritual: an examination of newsman’s notions of objectivity, *American journal of sociology*, 77 (4), 660-679.

Van der Valk, L. (2015) *De Correspondent werd bedacht binnen de muren van NRC media*, geraadpleegd op 20 februari 2018, van <http://nieuwejournalistiek.nl/startup-decorrespondent/2015/01/30/de-correspondent-werd-bedacht-binnen-de-muren-van-nrc-media/>

Wijnberg, R. (2013) *De Nieuwsfabriek: Hoe de media ons wereldbeeld vormen*. Amsterdam, De Bezige bij.

Wijnberg, R. (2013), *Het manifest*, geraadpleegd op 3 maart 2018, van

<https://decorrespondent.nl/manifest>

Wijnberg, R. (2015) *Waarom u mij nog minder vertrouwt dan politici en bankiers*,

geraadpleegd op 3 maart 2018, van <https://decorrespondent.nl/3498/waarom-u-mij-nog->

[minder-vertrouwt-dan-politici-en-bankiers/89653740-01d6dd3c](https://decorrespondent.nl/3498/waarom-u-mij-nog-minder-vertrouwt-dan-politici-en-bankiers/89653740-01d6dd3c)

Wijnberg, R. (2017) *Waarom objectieve journalistiek een misleidende en gevaarlijke illusie is*,

geraadpleegd op 9 maart 2018, van <https://decorrespondent.nl/6073/waarom-objectieve->

[journalistiek-een-misleidende-en-gevaarlijke-illusie-is/155650990-09fc1192](https://decorrespondent.nl/6073/waarom-objectieve-journalistiek-een-misleidende-en-gevaarlijke-illusie-is/155650990-09fc1192)

Bijlagen

- Interview Verkade
- Topiclijst
- Coderingsmethoden en schema's
- Interview uitgewerkt en gecodeerd
- Memo uitgewerkt en gecodeerd
- Analyse ronde drie
- Tekst Thalia Verkade

Interview Thalia Verkade

Topiclijst Thalia Verkade

Naam: thalia verkade

Leeftijd: 37

Achtergrond (studie etc.): slavische talen en culturen RuG, mediawetenschappen, humboldt berlijn, pdoj erasmus

Buitenlandredacteur nrc.next, blogger nrcnext.nl, correspondent Moskou NRC Handelsblad / nrc.next

Allerlei freelancewerkzaamheden - Researcher documentaire, literair redacteur (zie LinkedIn)

Werkt sinds.... Bij de Correspondent: als vaste medewerker ca. 2 jr

Vragen over de gebruikte tekst:

<https://decorrespondent.nl/6039/batterijen-schadelijk-voor-het-milieu-ze-gaan-het-redden/314991902907-85d2949c>

- Waarom heb je gekozen voor het voorbeeld van de **kassière**?
Poging om t verhaal zo toegankelijk mogelijk te maken, en getroffen door opmerking van **caissière** - deed me beseffen dat t beeld over batterijen als schadelijk nog heel erg leeft terwijl het heel achterhaald/maar een deel van het verhaal is. **Het stuk werd alsnog te lang voor haar, en deze intro werd als hinderlijk ervaren door sommige meer belezen mensen.** Idealiter maak ik volgende keer twee versies: **een korte toegankelijke samenvatting met en voor de caissière.** En een lange versie met alle details, die toch nog iets korter wordt, want er is geen intro van de caissière.
- **Waarom heb je gekozen voor de ik-vorm in de tekst? Heeft een ik-vorm altijd een toegevoegde waarde? Of zijn er ook voorbeelden dat je een ik-vorm beter niet kunt inzetten?**
Voor de vertrouwensrelatie met de lezer vind ik het beter om te laten zien dat ik ook een persoon/normaal mens ben en waar ik en mijn interesse vandaan komen. Op de pdoj heb ik geleerd om 'ik' nooit te gebruiken. Begrijp ik wel: als je in de verdere stijl doet alsof je de objectieve waarheid in pacht hebt kan 'ik' heel irritant worden.
Ik probeer 'ik' te gebruiken in combinatie met een persoonlijke toon (en daarbij irrelevante dagboekdetails proberen te vermijden) en het woordje zelf niet te veel te laten vallen. Ik vind het vaak mooi als het pas in een latere alinea valt, niet in de eerste (maar dat lukt niet altijd), zodat het niet leest als een persoonlijk relaas - het moet wel een verhaal blijven voor iedereen. Ook voor de lezer die jou niet kent.
- Is er een speciale keuze geweest in de vorm en de balans tussen **object** en **subject** in de tekst? Dus de hoeveelheid eigen ervaring en persoonlijke verwijzingen en de hoeveelheid onderzoek dat wordt gepresenteerd?

Het was een beetje een puzzel – door de caissière en de repo Hoboken voer ik tweemaal een ik op, en dan ook nog heel veel onderzoek. Al met al beetje veel, beter dus twee kortere versies voor verschillende doelgroepen de volgende keer.

- Hoe heb je voor dit onderwerp gekozen en hoe ging het verdere onderzoek in zijn werk? Welke vragen heb je jezelf gesteld? Wat viel op?

Er komen gigaveel gigafabrieken met batterijen aan, die we nodig hebben om van fossiele brandstoffen af te komen - in hoeverre is het een duurzame oplossing voor klimaat en lokaal milieu? De deelvraag voor dit verhaalonderdeel was: hoe goed kun je batterijen recyclen? (conclusie: heel goed, wat heel goed is voor klimaat en milieu maar als je ze weggooit is het meteen ook heel slecht voor het milieu - zowel waar je ze weggooit als voor de regio waar je nieuwe grondstoffen moet delven. Alleen horen we nu alleen over t laatste, daar wilde ik een tegengeluid aan geven).

- Wat is jouw algemene werkroutine als het gaat om het schrijven van stukken voor De Correspondent? Waar let jij het meest op? Gebruik je de ik-vorm vaker? Zo ja: waarom?

Ik probeer steeds meer met de grote projectvraag te beginnen en die in kortere verhalen te beantwoorden, met een groot overkoepelend verhaal als slot. Ik gebruik daarbij dankbaar vragen, input en expertise van leden en lezers.

Een toevoeging: ik gebruik de Ik-vorm vaker dan de wie/wanneer?- vraag.

Objectiviteit en subjectiviteit in de journalistiek:

- Rob Wijnberg spreekt zich vrij duidelijk uit over het bestaan van journalistieke objectiviteit in zijn columns. Deelt u die mening over objectiviteit? Waarom wel/niet?

Die deel ik. Journalisten moeten zo veel mogelijk laten zien dat ze mensen zijn, die niet alleen kritisch maar ook enthousiast kunnen zijn. Die fouten kunnen maken en gevormd zijn door hun specifieke achtergrond en die ook hebben en dat ze nooit alles kunnen weten.

- Wat houden de begrippen objectiviteit en subjectiviteit voor jou in?

Objectiviteit: schijnwaarheid, behalve misschien in de natuurkunde. (Maar zelfs dat is een menselijk construct.)

Subjectiviteit: de erkenning dat je een bepaalde blik hebt, die is gevormd door waar je bent opgeleid, wat je hebt meegemaakt, hoe goed je kunt luisteren en je inleven in anderen, wat je weet en vooral niet weet (en in hoeverre je je daar bewust van bent. Beetje filosofisch maar naar mijn mening cruciaal).

- In welke mate mag subjectiviteit van jou aanwezig zijn in een journalistiek stuk?

Erg, maar niet per se via het woordje ik, vooral via een persoonlijke toon, alsof je vrienden/geïnteresseerden live aanspreekt.

- Wanneer is een journalistiek stuk volgens jou betrouwbaar? Welke ingrediënten moet het hebben om betrouwbaar te zijn?

Het moet een herleidbaarheid van de gebruikte informatie hebben, met heldere bronvermeldingen (infocards), een uitleg wat je aannames en beperkingen in het stuk zijn (dat laatste vind ik goed gelukt in

<https://decorrespondent.nl/6601/waarom-de-elektrische-auto-nu-al-groener-rijdt-maar-er-betere-argumenten-zijn-om-over-te-stappen/694075842075-4e3a4cf5> , verhaal waar ik uit de hele batterijenreeks het meest tevreden over ben, juist ook qua subjectiviteit - het heeft ook een wat betere vertelbalans dan het verhaal dat jij koos. Al doende leer ik).

- Wat vindt jij niet betrouwbaar in journalistieke stukken?

Niet onderbouwde meningen, defensieve stukken, columns verpakt als objectieve stukken.

- Welke specifieke media lees of kijk je zelf? Waarom? In welke mate vindt jij deze betrouwbaar en waarom?

Vox - bronvermeldingen, verweving artikelen

New Yorker - subtiel subjectief, heel veel researchtijd, aparte factchecker

In NL: moeilijk, ben heel kritisch. Vind als Rotterdammer versbeton.nl wel leuk, met name de sociologische, filosofische insteek daarvan.

- Wat is het verschil met werken voor andere media als de NRC en werken voor De Correspondent?

Alles. Om paar dingen te noemen nrc vs dc:

'objectief' vs subjectief

Adverteerders vs advertentieloos

Abonnees vs leden (die ook inhoudelijk bijdragen en betrokken zijn).

Wantrouwen als default houding vs vertrouwen als default houding (heeft niet iedereen bij dc maar kies ik wel als uitgangspunt).

Lezer als publiek (één richting) vs lezers als gesprekspartners (meer richtingen, zie bijdragensectie op De Correspondent) .

Artikel als eindpunt discussie vs artikel als beginpunt discussie.

Werken vanuit 'wat er (in het) nieuws is' vs werken vanuit structurele grote vragen en persoonlijke fascinatie en daarbij actualiteit als 'haakje' gebruiken.

Afgeschermd onderwerpportefeuilles op de redactie vs laat duizend bloemen bloeien, met eigen, persoonlijke insteek dubbel je toch niet snel.

Eén eindverhaal op papier vs je leercurve delen in meerdere stukken.

Coderingsschema's

Kleuren ronde 1

Subjectiviteit/subjectieve vormen (zoals voorbeelden of ergens eenlijnig op ingaan) : positieve informatie, negatieve informatie

Objectiviteit/objectieve vormen (feiten/hoor en wederhoor): positieve informatie, negatieve informatie

Betrouwbaarheid van medium of vorm: wel betrouwbaar, niet betrouwbaar

Kassière

Ik/ ikvorm

Correspondent als medium

Overig: Zoals ingaan op sterke/zwakke punten van tekst of doorgaan op een eigen mening over De Correspondent/ eigen filosofie over nieuws.

Kleuren en thema's ronde 2

Subjectiviteit: negatief, positief, mits

Objectiviteit: negatief, positief, mits

Betrouwbaarheid: betrouwbaar, onbetrouwbaar, mits

Kassiere: positief, negatief

Correspondent:

- Onderzoeksjournalistiek, opinie, snijvlak
- Objectief, subjectief, snijvlak
- Betrouwbaar, onbetrouwbaar

Topiclijst interviews respondenten over Subjectiviteit en De Correspondent

Naam:

Leeftijd:

Studie/baan/achtergrond:

Leest de Correspondent op de volgende momenten:

Deel 1 : lezen Tekst

<https://decorrespondent.nl/6039/batterijen-schadelijk-voor-het-milieu-ze-gaan-het-redden/314991902907-85d2949c>

Doel: Erachter komen wat ze van de tekst vinden. Is dit betrouwbare journalistiek? Of neigt het te veel naar opinie? Wat vinden ze van de informatie die naar voren komt in het stuk?

Initiële vraag: Is dit stuk een betrouwbaar journalistiek stuk?

Aspecten:

- Eerste reactie
- Goede punten stuk
- Slechte punten stuk
- Betrouwbaar?
- Ik-vorm

Deel 2: De Correspondent en objectiviteit

Doel: Erachter komen wat de respondent vindt van de uitspraken over objectiviteit door onder andere Rob Wijnberg en hoe het medium Correspondent met objectiviteit omgaat.

Initiële vraag: Wat vindt je van de omgang met objectiviteit in de stukken van De Correspondent en de uitspraken hierover?

Aspecten:

- Mening over de uitspraken
- Expertises van de Correspondenten.
- Ik-vorm
- Opinie of onderzoeksjournalistiek?
- Mate van subjectiviteit
- Transparantie van het medium

Deel 3: Objectiviteit vs subjectiviteit

Doel: Erachter komen in welke mate de respondent objectieve of juist subjectieve vormen in een stuk betrouwbaar vindt en kijken waar volgens de lezer de uitersten liggen.

Initiële vraag: In welke mate vindt je objectiviteit of subjectiviteit betrouwbaar binnen mediaproducten?

Aspecten:

- Objectiviteit: Wat is het volgens jou en is het een goed iets? Waarom?
- Subjectiviteit: In welke mate is subjectiviteit in journalistieke stukken betrouwbaar?
- Wat vindt jij van subjectiviteit?

Deel 4: Betrouwbare media

Doel: Erachter komen wat de respondent in het algemeen betrouwbare nieuwsmedia vindt.

Initiële vraag: Wat is volgens jou een betrouwbaar nieuwsmedium en waarom?

Aspecten:

- Wat zijn betrouwbare kenmerken volgens jou?
- Wat is niet betrouwbaar?
- Welke media zijn niet betrouwbaar?
- Welke wel?
- Subjectiviteit/objectiviteit

Interview uitgewerkt

Interview Ylva Klaassen

Naam: Ylva Klaassen

Leeftijd: 32

Achtergrond: BA Grieks/Latijn in Leiden, MA Geschiedenis en is gepromoveerd in Geschiedenis op de Radboud universiteit in Nijmegen. Is vanaf augustus beleidsmedewerker in Leiden aan de universiteit.

Leest de Correspondent: 'Eigenlijk veel minder dan eerst. Ik lees het heel sporadisch, om de onderwetse reden dat ik het fijner vindt om een papieren krant te lezen. Ik las de stukken meestal rustig op zondagochtend bij het ontbijt ofzo. Maar ik heb gewoon niet zo veel zin om met mijn laptop op schoot te zitten dan. Dan heb ik dus liever een weekend-editie van een krant. Maar ik snap goed waarom ze het niet op papier uitbrengen. Sowieso de keuze van stukken is dan lastig. Maar ik moet zeggen dat de stukken van De Correspondent wel mateloos veel interessanter zijn dan de meeste stukken in de krant.'

Deel 1

'Het onderwerp van de tekst is interessant. Nooit over nagedacht zelf maar wel leuk dat ze er dieper op in ging. Veel dingen verbaasde me wel en ik ben nu beter geïnformeerd.'

Wat ik minder vond, is dat het erg warrig overkwam. Het was niet een onlogisch stuk tekst, maar het versprong een beetje naar mijn gevoel. Het klopte niet helemaal. Er zat wel een lijn in, maar het was niet heel duidelijk wat de eigenlijke lijn nu was. Bijvoorbeeld die anekdote met de kassière die steeds terugkwam. Die anekdote zelf kwam een beetje gemaakt over. Het was een beetje raar, omdat in de verdere tekst die kassière eigenlijk geen rol speelde. Ze werd er naar mijn gevoel een beetje met de haren bijgesleept. Daarnaast herkende ik me ook niet heel erg in het beeld dat werd geschetst dat mensen bang waren gemaakt dat batterijen slecht zijn. Dat zijn ze naar mijn mening niet en ik heb ze nooit als gevaarlijk gezien ondanks de reclamespotjes van vroeger. De schrijfster leek daar heel erg een beeld tegen te hebben, dat ik zelf dacht: ja maar, denk ik dat dan? Vind ik dit? Nee. Het was haar standpunt, maar niet per se het mijne.

Verder over de bronnen, die vond ik prima. Tot ze over dat bedrijf begon en daar eigenlijk alleen de woordvoerder aan het woord liet en verder geen ander bedrijf had gesproken of er verder geen bronnen bij had gezocht. Vond ik zelf apart. Dan vraag ik mezelf af: geloof je dat dan? Het was een interessant, maar het had beter geschreven kunnen worden.

In principe vond ik het wel betrouwbaar, maar misschien dat ze in sommige stukken nog iets dieper erin had kunnen duiken. Ik zag dat het een serie was, dus ze is wel in de materie gedoken, maar het had meer naar voren mogen komen in deze tekst. Vooral dat er maar een bedrijf was benaderd. Maar misschien dat ik dan zelf verwacht dat iemand nog een bedrijf zou interviewen.

Over de ik-vorm: die vond ik prima. Die gebruiken ze natuurlijk vaak zo bij De Correspondent, maar ik vind het helemaal niet storend. Je leest het medium ook juist om de correspondenten die je volgt en om hun expertise en de verhalen die hen interesseert. Maar ondanks die persoonlijke toon is het wel altijd voldoende onderbouwt. Ze waarborgen zo de betrouwbaarheid ook, met het onderzoek dat ze doen.

Deel 2

Over totale objectiviteit, als je naar kranten, columnisten, verslaggevers, etcetera kijkt.. dan zie je ook wel dat deze losse onderdelen een best wel duidelijke politieke visie hebben. Dus het zou ook stom zijn als je dat als medium ontkent en zegt dat je een objectief medium bent. Daarin ben ik het met Wijnberg eens.

De persoonlijke keuzes van de correspondenten zijn wel veel beter zichtbaar door die subjectiviteit die ze aanhangen. Vooral zichtbaarder dan bij andere media. Op het eerste gezicht heb ik niet het gevoel dat dat minder betrouwbaar is dan zogenaamd objectief onderzoek. De mening komt wel sterker naar voren bij De Correspondent, maar dat lijkt niet veel uit te maken. Het is niet honderd procent objectief en het wordt van een bepaalde kant belicht, maar er staat ook veel gewone informatie in.

Ik vind het juist ook interessant dat Wijnberg juist wel al die punten van objectiviteit of subjectiviteit aankaart. En dat hij dat durft. In de gevestigde media wordt er minder aandacht besteed aan dit onderwerp.

De expertises van de correspondenten vind ik juist wel interessant. Het is een andere indeling dan binnenland en buitenland. Maar het worden denk ik juist interessantere en bredere stukken doordat je mensen vanuit een eigen interesse laat schrijven. En juist die verschillende onderwerpen treden buiten de waan van de dag. Het zijn aparte onderwerpen die je juist een ander perspectief op de wereld bieden. Iedereen leest de feiten of leest zoets als de Volkskrant. Maar achtergronden worden bijna niet toegelicht. Maar De Correspondent heeft bijvoorbeeld ook een achtergrond over onderwerpen die toevallig niet in het nieuws zijn, maar waar wel veel in gebeurt. Omdat het vaak niet iets nieuws is, komt het niet in andere media.

De Correspondent wijkt zo af van het normale. Het is juist goed dat ze een veel breder net hebben en dat hun stukken ook weer breder opgepikt worden. Zo worden hun stukken overgenomen in het nieuws. Plus ze hebben ook meer positief nieuws. Gewoon nieuws is meestal toch wat negatiever. En daarnaast hebben ze ook gewoon actuele stukken natuurlijk. Ze zijn anders dan traditionele media. Maar al met al is het natuurlijk een briljant idee.

En in die zin zijn ze ook modern dat ze met hun lezers en leden interactie hebben. Ze vragen actief om input, waardoor de lezer een veel actievere en meer betrokken rol heeft dan bij traditionele media, waar je misschien net een comment kunt schrijven of een brief kunt insturen. De Correspondent creëert zo meer openheid over hun stukken. Ik ben er zelf net per se geïnteresseerd in, maar zo in een tijd van fake-news et cetera. Dan is het toch goed om te laten zien waar je mee bezig bent. Dan krijg je juist het gevoel dat je deel ergens van uitmaakt. Het maakt meer mensen betrokken bij het nieuws.

Over de linkse ondertoon die vaak aan de Correspondent wordt gekoppeld. Ja, ik denk wel dat ze lichtelijk links progressief zijn. Maar een paar onderwerpen van een paar Correspondenten die ik lees zijn daar ook zo sterk in. Ik lees ook niet alles natuurlijk en ben ook niet in alles geïnteresseerd en ik weet ook net of dat beeld van dat linkse ook bij iedere correspondent past.

Naar mijn mening zijn de lezers toch wel relatief gemengd. Wel lichtelijk links. Je zoekt natuurlijk ook wel een medium op dat bij jou past en bij jouw overtuigingen. Misschien dat het daarom mij ook wel bevalt met die subjectievere vormen.

Of het onderzoeksjournalistiek is of opinie? Onderzoeksjournalistiek. Wel een beetje moeilijke menging van allebei denk ik eigenlijk. Er zit ook duidelijk een mening in en een duidelijke argumentatielijn. Maar toch vind ik het wel meer onderzoeksjournalistiek. Vanwege de vorm denk ik.

Opinie is toch vaak een korter stuk met alleen een erg uitgesproken mening en argumentatielijnen. Deze stukken zijn langer, of kennen reeksen. De stukken zijn wel betogend, maar er staat ook heel veel gewone informatie in. Het is een mengvorm denk ik. Het is denk ik een beetje een nieuw soort vorm. Het is zowel onderzoek als een eigen mening, maar ze nodigen ook uit tot een open discussie.

Daarnaast zijn sommige stukken vele malen meer op informatie gericht, zoals de stukken over technologie en hoe je beter moet opletten met cookies enzo dan bijvoorbeeld de stukken van Rutger Bregman zijn. Die geeft toch net iets meer zijn mening en eigen visie.

Het licht denk ik ook een beetje aan de correspondent en het onderwerp waar die scheiding in mening en informatie ligt. Maar ik ben het zelf natuurlijk eens met de stukken die ik meestal lees. Dus misschien dat ik het daarom minder als opiniërend zie.

Wat ik van de transparantie vindt? Ik vind het heel goed dat je meteen kunt doorklikken naar de links in de verwijzingen. Je kunt meteen zelf de bronnen checken. Daarnaast staan er grote toelichtingen in de voetnoten en staan er in de zijlijn tips voor teksten die aansluiten op de tekst die je aan het lezen bent. Ik vind dit vele malen beter dan bij andere kranten. En juist ook omdat ze uit zichzelf schrijven lijkt het vollediger qua achtergrond.'

Deel 3

'Objectiviteit vind ik : alle info die je hebt op dezelfde manier te beoordelen zonder vooringenomenheid. Je kunt een mening hebben natuurlijk, maar ondanks die mening moet je wel alle info die je vindt gelijk behandelen. Dus geen dingen weglaten of wegmoffelen omdat ze niet in de lijn van jouw standpunt staan. En het is natuurlijk lastig dat je een keuze moet maken voor een stuk uit al die informatie, maar dit moet je naar mijn mening zo evenwichtig mogelijk doen.

Onder subjectiviteit kun je eigenlijk twee dingen verstaan. De meer negatieve kant van het verhaal kan duiden op het uiten van een mening en dat je vooral je eigen mening voorop stelt en andere meningen of informatie wegmoffelt. Maar je kunt het ook vanuit een positieve kant zien en het naar voren brengen van een mening of een persoonlijk inzicht van de schrijver naar voren brengen. De schrijver wordt zo meer zichtbaar, maar kan ook duidelijker zijn over de eigen keuzes en de onderbouwingen van een stuk. Dat laatste is een vorm die niet nadelig is voor verslaglegging naar mijn mening.'

Deel 4

'Welke media ikzelf volg. Nou ik kijk geen tv. Ik heb er ook geen, voor die twintig minuten nieuws die je dan zou volgen lees ik liever langere stukken in de krant. Verder heb ik ook niet zo veel met actualiteitenprogramma's. Ik luister ook geen radio. Oké, dat is niet helemaal waar. Ik luister naar de Zweedse radio, maar dat is meer voor het taalaspect.

Ik lees dus liever de krant. Ik heb trouwens ook geen Facebook. Wel twitter, maar daar volg ik andere onderwerpen op. Geen nieuws. Ik heb wel de Volkskrantapp. Die lees ik elke dag. En de plus-artikelen. Daarnaast heb ik het NRC-weekend, de papieren versie. Maar doordeweeks lees ik dat niet eigenlijk, omdat ik de app onhandig vindt.

Waarom ik ze betrouwbaar vind? Deels gaat dat puur om de reputatie denk ik. Ze bestaan al lang en hebben al lang een uitstekende reputatie. Al moet ik zeggen dat ik het magazine van de Volkskrant prut vindt. Die van de NRC is minder erg, maar het is zo oppervlakkig. De informatie die daarin staat hoort voor mij niet thuis in een krant. Er staat nooit echt iets in. In VK-magazine dan. Dan kun je beter de Linda lezen ofzo.

Maar de betrouwbaarheid. Dat ligt ook wel deels aan de toon. Waarbij ik de Volkskrant ook minder vind, omdat zij meer een popi-jopi toon hebben. Ik vind dat taalgebruik niet nodig in een krant. De NRC doet dat niet. Er staan af en toe in de app dingen dat je denkt: jongens, dit is geen nu.nl of roddelblad.

Daarnaast ook de schrijfstijl en de opmaak. Door dat soort dingen zou ik ook nooit de Telegraaf gaan lezen. Die koppen en indeling schreeuwen zo. Bij de Volkskrant en de NRC is dat dan toch een stuk rustiger. Verder zijn de artikelen ook gewoon wel goed die ze hebben. En ik heb het gevoel dat de journalisten weten waar ze het over hebben en dat ze dingen uitgezocht hebben.

Verder vind ik het lastig om bronagebruik te beoordelen omdat ik daar dus nooit zo over nadenk eigenlijk. Het is eigenlijk zelden dat ik me bedenk of ze wel alles hebben belicht. Of ik ze dan blind vertrouw ja of nee weet ik niet. Ik denk dat ik kritischer ben als ik de Telegraaf lees, of zou lezen.

Verder heb ik bijvoorbeeld wel kritiek op die liveblogs die ze vaak hebben als er iets gebeurd op de VK-app bijvoorbeeld. Ik heb liever een uitgebreid stuk aan het eind van de dag.'

Memo uitgewerkt:

Memo/analyse Ylva

Subjectiviteit: Ze beschrijft twee kanten die aan subjectiviteit zitten: de negatieve en positieve kant. De negatieve kant beschrijft ze als het vooropstellen van een eigen mening en daarbij andere informatie weglaten. De positieve kant beschrijft ze vooral als duidelijker als schrijver laten zien waarom je een stuk op een bepaalde manier hebt geschreven. De onderbouwing van argumenten en een onderwerp worden volgens haar zo doorzichtiger.

Objectiviteit: Ze ziet objectiviteit als het zo neutraal mogelijk weergeven van nieuws. En alle informatie die je krijgt op een gelijke manier beoordelen. En ondanks je eigen mening alle informatie gelijk behandelen. Ze vindt ook dat media nooit echt helemaal objectief zijn, omdat je in verschillende rubrieken bij verschillende kranten kunt zien dat ze toch wel in een bepaalde richting uitgesproken zijn.

Betrouwbaarheid: Betrouwbaarheid ligt voor haar ook vooral in de reputatie van een krant of zender. Al vertrouwt ze kranten meer, omdat ze die meer tot zich neemt dan ander nieuws. Verder ligt betrouwbaarheid ook vooral aan de toon. Ze zal daarom nooit de Telegraaf lezen, omdat de titels en tekst schreeuwerig zijn. Maar daarnaast kan ze ook minder tegen de Volkskrant omdat ze 'populair taal gebruiken, dat hoeft niet in een krant.' De NRC doet dat volgens haar minder. Of als ze zich als nu.nl gaan gedragen door snel en populair dingen te plaatsen of een live-verslag geven. Zij heeft liever de volledige informatie de volgende dag. Ze heeft liever informatieve achtergrond. En daarin vindt ze dan de NRC en Volkskrant en ook de Correspondent betrouwbaar. Omdat ze wel goed onderzoek doen naar nieuws. En bij de Correspondent kaart ze ook aan dat ze het goed vindt dat ze ook onderwerpen aankaarten die niet in 'normale' media komt. Of positief nieuws brengen.

Ze vindt het overigens lastig om brongebruik te beoordelen. Omdat ze er nooit echt op let.

Kassière: De anekdote kwam voor haar gemaakt over, omdat ze verder niet in de tekst voorkwam. 'ze werd er een beetje met de haren bijgesleept voor mijn gevoel'.

Ik-vorm: Ze vindt de ik-vorm niet storend bij De Correspondent. 'je leest het medium ook juist om de correspondenten die je volgt.' Ondanks de persoonlijke toon is het voor haar altijd wel voldoende onderbouwd. Waardoor ze ook de betrouwbaarheid waarborgen van het onderzoek dat ze doen.

Over de Correspondent: Over de Correspondent zegt ze dat ze het minder leest dan vroeger. 'om de ouderwetse reden dat ik liever een papieren blad of krant heb.' Ze snapt wel waarom ze dat niet doen.

Over de tekst: Die vond ze rommelig overkomen, waarbij er volgens haar niet onduidelijk wordt geschreven, maar dat er van de hak op de tak wordt gesprongen. Ze vond het wel een interessante tekst. Het verbaasde haar wel dat er zo over de informatie werd gedacht. Maar ze was het niet altijd even eens met de schrijfstijl van de schrijfster, omdat daar een soort van aanname in voorkwam waaruit een angst naar voren kwam waar Ylva zich niet in herkende. Over de bronnen zegt ze dat ze die prima vond, maar dat ze begon te twijfelen toen er maar een bedrijf werd genoemd dat batterijen verwerkte. Ze had er liever nog een gezien. Daardoor vond ze de betrouwbaarheid toch een beetje twijfelachtig, ondanks het feit dat er toch goed onderzoek was gedaan naar het onderwerp.

Desalniettemin vindt ze De Correspondent over het algemeen betrouwbaar. Ondanks de sterke mening en de niet honderd procent objectiviteit, staat er ook altijd genoeg informatie in.

Ze vindt de expertises van de Correspondent ook interessant, ze vindt de indeling buiten het gewone 'binnenland en buitenland' interessant. Het maakt de journalistiek volgens haar beter omdat je mensen vanuit hun eigen interesse laat schrijven. Je krijgt er volgens haar bredere stukken van die je een ander perspectief op de wereld bieden. Of dat ze onderwerpen aankaarten die anders niet in het nieuws komen.

Ze wijken af van het normale. En dat is positief. Door over bepaalde onderwerpen te schrijven komen hun stukken ook vaker in het 'gewone' nieuws.

Plus ze vindt het modern dat ze interactie hebben met hun lezers en leden, en dat ze actief om input vragen. Zo ben je volgens haar als medium veel opener bent over stukken plus dat je je lezers betreft bij hoe nieuws werkt.

Ze geeft aan dat de Correspondent toch wel relatief links progressief is, maar dat dat ook ligt aan de stukken die je volgt. Maar over het algemeen zijn de onderwerpen wel iets linkser.

Of het onderzoeksjournalistiek is of opinie? Ze vindt het toch meer naar onderzoeksjournalistiek neigen. Natuurlijk komt er ook een sterke mening in naar voren, maar ondanks dat wordt deze wel onderbouwd met bronnen en informatie. Daarnaast nodigen ze ook uit tot een open discussie over de mening die ze plaatsen. Maar daarnaast benadrukt ze weer dat dat ontzetten verschilt per schrijver.

Overig: 'Ik ben er zelf net per se geïnteresseerd in, maar zo in een tijd van fake-news et cetera. Dan is het toch goed om te laten zien waar je mee bezig bent. Dan krijg je juist het gevoel dat je deel ergens van uitmaakt. Het maakt meer mensen betrokken bij het nieuws.'

'De persoonlijke keuzes van de correspondenten zijn wel veel beter zichtbaar door die subjectiviteit die ze aanhangen. Vooral zichtbaarder dan bij andere media. Op het eerste gezicht heb ik niet het gevoel dat dat minder betrouwbaar is dan zogenaamd objectief onderzoek.'

Ronde drie: meningen vergeleken

De Correspondent: Opinie of onderzoeksjournalistiek?

	Opinie	onderzoeksjournalistiek	Snijvlak van beiden
De Correspondent	2	3	10

De Correspondent: Objectief of subjectief medium?

	objectief	subjectief	Snijvlak van beiden
De Correspondent	0	10	5

De Correspondent: Betrouwbaar of onbetrouwbaar?

	betrouwbaar	onbetrouwbaar	Betrouwbaar mits
De Correspondent	12	0	3

Kassière: Een goed voorbeeld?

	Negatief	Positief
Kassière	10	0

Betrouwbaarheid van begrippen:

	onbetrouwbaar	betr./onbetr. Mits...	betrouwbaar
Subjectiviteit	1	12	0
Objectiviteit	0	5	9
Toon en vorm tekst	1	12	0
Ik-vorm	0	9	6
Transparantie	0	3	12
Expertises	0	5	8
Achtergrond	0	0	12
Gevoel of mening als feit weergeven	12	0	0
Onderzoek	0	0	14

Waardering objectiviteit en subjectiviteit:

	negatief	Neg/pos. Mits..	Positief
subjectiviteit	0	14	1
objectiviteit	1	10	4

Tekst Thalia Verkade

Batterijen zijn schadelijk voor het milieu, vertelt de overheid ons al jaren. Het is een achterhaalde en verkeerde boodschap. Batterijen maken niet alleen schone auto's mogelijk, ze vormen ook een herbruikbare grondstoffenbron die steeds planeetvriendelijker wordt.

Batterijen schadelijk voor het milieu? Ze gaan het redden!

Correspondent Mobiliteit & Stadsleven

Thalia **VERKADE**

Infographics door Leon de Korte (redactioneel vormgever bij De Correspondent)

De caissière in de supermarkt vraagt op een dag wat ik eigenlijk voor werk doe. Ik schrijf, zeg ik. Waarover? Over batterijen.

Ze trekt een vies gezicht. 'Mijn zoontje zat laatst twee batterijen hard tegen elkaar aan te wrijven. Ze werden warm en ik was bang dat ze zouden ontploffen. Ik ben met ze naar buiten gerend en heb ze in de tuin gegooid.'

Ik antwoord, bijna automatisch: 'In de tuin? Je kunt ze toch hier inleveren, in de bak bij de voordeur?' Maar de batterijen leken haar te gevaarlijk om nog aan te raken.

En ze is niet de enige. We zien batterijen als een noodzakelijk kwaad dat inmiddels overal in huis te vinden is - in telefoons en laptops, accuboren en afstandsbedieningen, babyfoons en gehoorapparaten. We kunnen niet zonder, maar blij worden we er niet van.

Dit verhaal is voor mijn caissière en voor iedereen die bij het woord batterijen een ongemakkelijk gevoel krijgt. Ik begon ze zelf pas te begrijpen toen ik me serieus in batterijen verdiepte *Hier vind je mijn eerdere verhalen over batterijen.* en ben pas echt overtuigd geraakt toen ik voor dit verhaal bij een Belgische batterijenrecyclingfabriek op bezoek ging.

Maar nu weet ik het zeker. Batterijen zijn de beste technologische oplossing die we nu hebben voor het echte giftige en explosieve probleem op deze wereld: olie.

De overheid benadrukt al decennia: ze zijn giftig

Een snelle terugblik op wat ons beeld van de batterij heeft gevormd. Wie boven de dertig is (jij denk ik net, mijn beste caissière), herinnert zich wellicht dit tv-spotje van de Rijksoverheid:

Reclamespotje van de Rijksoverheid uit 1996

Dit is de boodschap die we nu al jaren horen: batterijen zijn *schadelijk* en mogen *niet bij het afval*. En o ja: ze kunnen er wat anders van maken. Sinds dit spotje is er weinig veranderd aan de informatievoorziening. Voor de duidelijkheid: er worden daarbij geen onwaarheden verteld. Inderdaad, er kunnen stoffen in zitten die schadelijk zijn, voor het milieu en voor jezelf. Vooral metknoopcellen moet je oppassen, inslikken is levensgevaarlijk. Maar wat is het effect van de boodschap dat batterijen schadelijk zijn?

Stibat, de stichting die in Nederland zorg draagt voor de inzameling van batterijen, een club die maandelijks prijzen uitreikt om dat te bewerkstelligen, zegt dat 44 procent van alle batterijen apart wordt ingezameld.

Dat is minder dan de helft. Volgens andere partijen is dat nog een veel te positieve schatting. Het Recyclingnetwerk, dat vindt dat er statiegeld moet komen op batterijen, zegt dat meer dan twee derde van de batterijen in de afvalbak verdwijnt. En dan hebben we het in de eerste plaats over kleine, niet-oplaadbare batterijen.

Hoeveel procent van de batterijen uit smartphones en laptops er op dit moment in Nederland wordt gerecycled, is mij niet helemaal duidelijk. In

2012 zou 40 procent van de afgedankte elektronica zijn ingezameld. Wederom minder dan de helft.

Nieuwsmakers benadrukken steeds: ze kunnen ontploffen

Beste caissière, ik denk aan jou en je batterijen die nu in je tuin liggen te vergaan omdat je dacht dat ze zouden ontploffen. Hoe kom je aan dat idee? Je hebt het vast niet zelf meegemaakt, maar van ons gehoord: de media.

Batterijen kunnen inderdaad exploderen. Vooral de lithium-ionbatterijen in onze smartphones, laptops en power tools - waar dit verhaal verder over gaat - zijn heuse energiebommetjes, waar speciale transportvoorschriften voor gelden.

Weet je nog, vorig jaar, de Samsung Note 7?

Compilatie van ontploffende Samsung Note 7-toestellen

En wat te denken van auto's op batterijen die in brand vliegen? Een rokende smartphone op je bureau is één, maar een voertuig waarvan de batterijen ontploffen - dat is natuurlijk een nachtmerrie.

Dat ziet er zo uit. (Niet zo heel erg anders dan een benzineauto in brand.)

Dan nu de kans dat dit gebeurt in perspectief geplaatst: de kans dat je door de bliksem getroffen wordt, een vierling krijgt of een olympische medaille wint is vele malen groter dan dat je door je smartphone gewond raakt. Want smartphones worden bijzonder grondig getest. De Galaxy Note was, zoals dat vaker met het nieuws gaat, de negatieve uitzondering op een veel saaiere en positievere werkelijkheid.

En als je een filmpje van een elektrische auto in brand ziet, realiseer je dan dit: in Amerika alleen al vliegen er de hele dag door auto's op benzine of diesel in brand. Dat is gemiddeld één per drie minuten. Ontploft er een keer een elektrische auto, dan volgt er vrijwel automatisch een onderzoek naar de veiligheid van die auto. Maar lees je de conclusies, dan blijkt dat elektrische auto's crashtests beter doorstaan en juist minder vaak in brand lijken te vliegen dan auto's met een benzine- of dieseltank. Ze moeten aan veel strengere veiligheidseisen voldoen voor we ze vertrouwen.

Batterijen: 32 miljoen liter uitgespaarde benzine per dag

We denken er zelden over na, maar de statistieken rondom benzine zijn bizar. Volgens de recentste cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek

verbruiken we in Nederland alleen al 987 miljoen liter benzine en diesel per maand. Dat is 32 miljoen liter per dag: dertien olympische zwembaden vol. Hiermee stoten we zo'n 80 miljoen kilo CO₂ de lucht in: dat is anderhalf keer het gewicht van de Titanic. Iedere dag weer, in Nederland alleen al. En de olie waar benzine en diesel van worden gemaakt, raakt ook nog eens op.

Dáárom hebben we batterijen nodig: om er zo veel mogelijk energie uit zon en wind in op te slaan

Dáárom hebben we die nieuwe generatie lithium-ionbatterijen nodig: om er zo veel mogelijk energie uit zon en wind in op te slaan.

Maar zijn batterijen met al hun giftige explosiviteit en enge chemicaliën als middel dan niet erger dan de kwaal? Er moeten toch ook grondstoffen voor worden gedolven? Is dat bij elkaar niet nog schadelijker?

Dat lijken veel mensen te denken. En of dat nou komt door bovenmatig wantrouwen tegenover nieuwe technologie of door het nu al decennialange milieuvriendelijke imago van batterijen: het klopt niet.

Wat zit er in een batterij?

Tijd voor iets meer feitelijke informatie.

Ik weet niet wat voor soort batterijen je in de tuin gooide, beste caissière, waarschijnlijk geen lithium-ionbatterijen. Maar smartphones, laptops en elektrische auto's - de batterijen met die technologie, waar het in de nabije toekomst om draait - bevatten meestal het merendeel van dit lijstje materialen:

- Nikkel
- Kobalt
- Koper
- Grafiet (een vorm van koolstof)
- Lithium (hier komt de naam lithium-ion vandaan)
- Mangaan (zit wel in een Nissan Leaf, niet in een Tesla)
- Aluminium
- Fosfor (zit wel in een fietsbatterij, niet in een auto of smartphone)
- Fluor

Al deze elementen (of de grondstoffen ervoor) zijn in ruime mate in de aarde te vinden.

Nu is er inderdaad wel een probleem. De winning van veel van deze stoffen is een milieuvriendelijk proces, dat de lokale leefomgeving op zijn kop zet.

Sommige verhalen ken je misschien *The Washington Post* maakte een serie over grondstoffenleed in Congo, China en Argentinië. Ik zette alle links in deze notitie op een rijtje. - over kinderen in Congo die met de hand kobalt uit de grond halen terwijl hun ouders oorlog voeren over de gebieden waar dit metaal te vinden is. Over de dikke vieze stoflaag die de wijde omtrek rond de grafietafgravingen in China bedekt. Over de inheemse bewoners van de Andes die hun leefomgeving vernietigd zien voor de winning van lithium en er niets voor terugkrijgen. Bij het lezen van dit soort verhalen moet je wel blijven bedenken dat het winnen van olie en kolen - waar onze huidige auto's op rijden en elektriciteit van wordt gemaakt - óók ellende oplevert. Bij De Correspondent schreven we eerder onder meer over de negatieve gevolgen daarvan in Canada, *Lees over olie uit Canada: 'Bijna niemand wil wonen op de olie die Canada zo rijk maakt.'* **Nigeria** *Lees over olie uit Nigeria: 'In Nigeria lekt meer olie weg dan Shell ons wil doen geloven.'* **en Bangladesh.** *Lees over olie in Bangladesh: 'In Bangladesh slopen ze onze olietankers met hun blote handen.'*

Het delven van grondstoffen in de natuur betekent bijna per definitie: (natuur)geweld. Wat daarom zo gek is, is dat we een van de allerbeste eigenschappen van batterijen altijd pas in tweede instantie benoemen: de mogelijkheid om de grondstoffen erin te hergebruiken. Iets wat met olie per definitie niet kan.

Het is die ondergewaardeerde eigenschap - en het feit dat mensen dat recyclingproces al ontieligelijk goed beheersen - die wat mij betreft het echte nieuws vormt, en de batterij dubbel waardevol maakt.

250 miljoen smartphones of 35.000 auto's per jaar recyclen

Met Maarten Quix (38), verantwoordelijk voor de batterijrecyclage, loop ik over het fabrieksterrein van materiaaltechnologiebedrijf Umicore aan de Schelde in de Antwerpse wijk Hoboken. Er werken hier zo'n 1.600 man - bij Umicore wereldwijd werken meer dan 10.000 mensen.

We bewegen ons weg van de enorme hoogoven, langs grote plakken lood en koper die zijn herwonnen uit resten metaalafval. Umicore, van oorsprong een mijnbouwbedrijf, levert grondstoffen, onder meer voor katalysators en batterijen. Daarnaast is het gespecialiseerd in het terugwinnen van metalen als goud, zilver, koper, lood en kobalt en het recyclen van batterijen. Per schip, via de Schelde, komen oude batterijen van verschillende types het fabrieksterrein binnen.

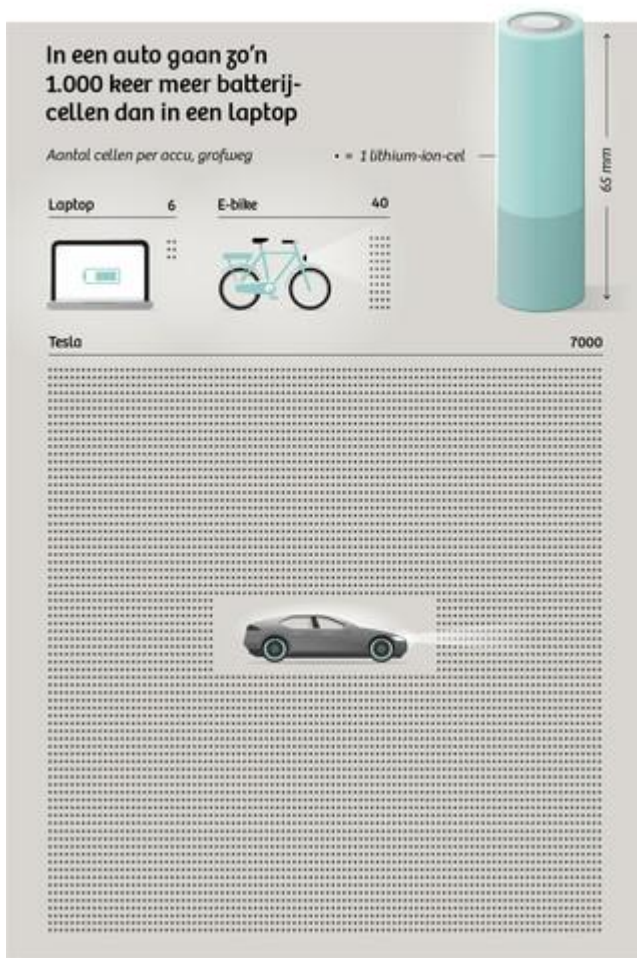
Umicore is al in zaken met Toyota en Nissan

De installatie voor de recycling van lithium-ionbatterijen bevindt zich in een gebouw met zonnepanelen op het dak. Erdoorheen en buitenlangs lopen dikke aluminiumpijpen naar de filterinstallaties.

Deze fabriek is volgens Umicore groot genoeg om nu 250 miljoen smartphonebatterijen per jaar te verwerken, of straks 35.000 *batterypacks* uit elektrische auto's, die honderden kilo's per stuk wegen.

Omdat elektrische auto's nog nieuw zijn, komen die nu maar beperkt binnen. Maar dat is wel waar de recycler de batterijeninstallatie voor is begonnen: de verwachte grootschalige elektrificatie van ons vervoer, die het batterijengebruik qua volume in één klap zou verduizendvoudigen (zie de graphic hieronder).

De auto-industrie is zich hier druk op aan het voorbereiden, vertelt Maarten Quix. Umicore is al in zaken met Toyota en Nissan - dat zijn de namen die hij kan noemen. Samenwerking met Tesla kan hij niet bevestigen, maar dat bedrijf zegt dat zelf op het bedrijfsblog.

Drie van de zes belangrijkste ingrediënten krijg je voor 95 procent terug

We lopen naar het hart van de fabriek, waar zo'n dertig mensen werken: de smeltoven die normaliter tot meer dan 1.000 graden Celsius wordt opgestookt. Vandaag staat de oven uit: het is onderhoudsweek.

Ik zie een metershoge koker met twee ronde deurtjes. Nadat de batterijen via een transportband naar boven in de oven zijn geleid en daar gesmolten zijn, legt Quix uit, komt uit het onderste deurtje een zogeheten legering (metaalmengsel) gelopen die afkoelt tot fijne korrels koper, nikkel en kobalt.

Van deze drie metalen wordt uit batterijen nu al - tromgeroffel - meer dan 95 procent teruggewonnen - in een 'gewone' raffinaderij. Ik stond zelf versteld toen ik dat hoorde. Meer dan 95 procent! En dan heb je het niet over minder goed materiaal: je krijgt de pure atomen weer terug. Beste caissière, had jij enig idee?

Vergelijk deze manier van winnen van grondstoffen uit batterijen eens met de winning ervan in de natuur. Graafmachines (of kinderhandjes) moeten bergen onbruikbare erts omwoelen, waar vervolgens maar een heel klein beetje bruikbaar metaal uit kan worden gewonnen. De concentratie van deze metalen in een groeve is tegenwoordig namelijk zelden hoger dan een paar procent. Smelt je een batterij om, dan win je sowieso meer dan de helft van het gewicht terug. Oude batterijen vormen dus feitelijk een geweldige, zeer geconcentreerde bron van grondstoffen: een nieuwe mijn. Dat geldt al helemaal voor de enorme *packs* uit elektrische auto's. Eén voordeel dat we straks hebben: die zijn te groot en daarmee ook te waardevol om zomaar op een afvalberg te belanden.

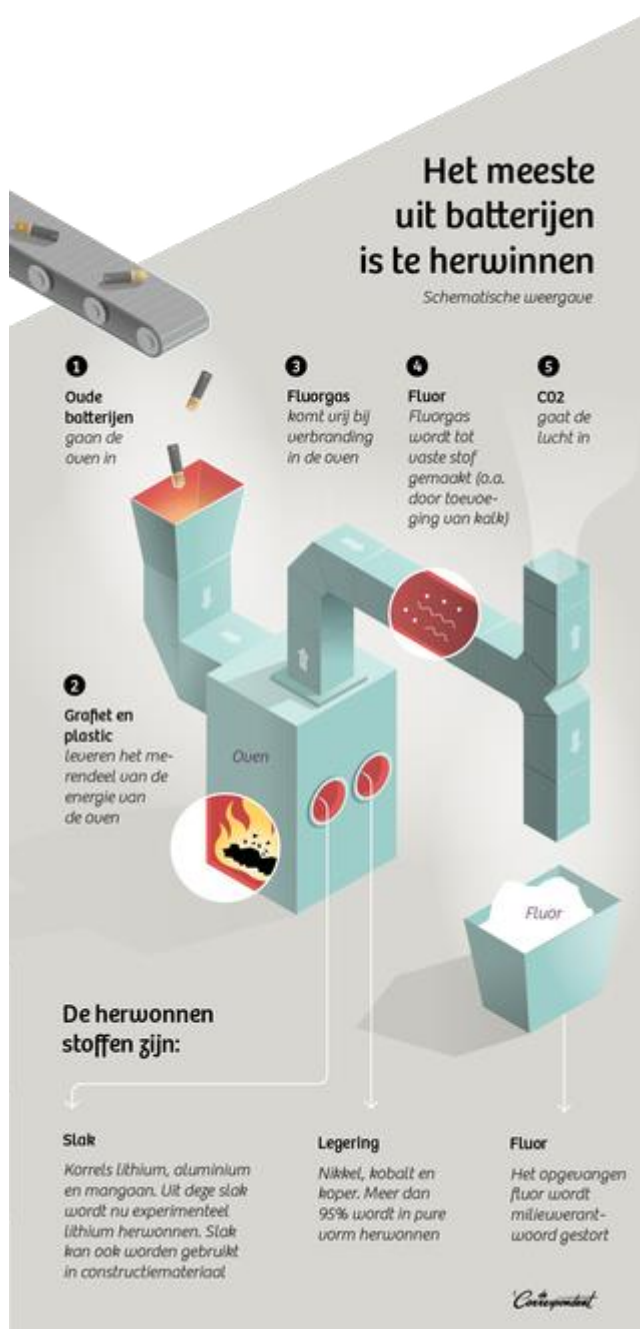
Wat win je nog niet terug?

Goed. Koper, nikkel en kobalt krijg je dus bijna volledig terug in pure vorm. Maar hoe zit het met de rest van dat lijstje?

Lithium, mangaan, aluminium en fosfor belandden bij Umicore tot nog toe in een restproduct dat 'slak' heet: brokjes geoxideerd metaal, die achter het tweede deurtje in de oven terechtkomen. Deze slak werd verkocht aan makers van constructiematerialen zoals beton, dat daar sterker van wordt.

Maar met de komst van de elektrische auto is er zoveel lithium nodig, dat ook deze grondstof rendabel wordt om te herwinnen. Daar zetten ze bij Umicore in elk geval op in, met de ontwikkeling van een nieuwe technologie, die nu al op industriële schaal (maar nog niet commercieel) wordt toegepast.

Quix kan wegens vertrouwelijkheid niet zeggen hoeveel er bij dit proces - dat door een extern bedrijf wordt uitgevoerd - precies wordt herwonnen, maar het is volgens hem in elk geval niet weinig, en het stadium van de laboratoriumproeven echt voorbij. 'De opbrengst wordt nog steeds meer met elke ontwikkelingsstap die we doen.'

Wat hebben we dan nog over? Fluor en grafiet. Dit zijn de enige grondstoffen die we echt als verloren moeten beschouwen.

Fluorgas is het gevaarlijkste product dat ontstaat bij het smelten van de batterijen: het is verstikkend en kan ogen en huid beschadigen. In de fabriek in Antwerpen wordt het in een speciaal daarvoor ontwikkelde filterinstallatie opgevangen, waarin het - na toevoeging van kalk - uiteindelijk neerslaat tot een vaste stof.

Quix wijst naar de witte zak waar het in zit, in totaal minder dan 3 procent van de totale 'input': 'Je moet het spul niet opeten, maar in deze vorm is het verder niet meer gevaarlijk.' De vaste fluor wordt ingepakt en milieuverantwoord opgeslagen.

De grootste verliespost is al met al de grondstof grafiet. Dat is heel zonde, omdat de winning ervan vooral in China ernstige lokale milieuschade veroorzaakt. Er is nog geen manier bekend om grafiet via recycling terug te winnen. Het verbrandt nu in de oven, met de plastic omhulsels van de batterijen (verdere demontage levert volgens Quix te grote ontploffings- en gezondheidsrisico's op).

Bij de verbranding ontstaat tot slot CO₂, dat het gebouw verlaat via de schoorsteenpijp.

Kost recycling niet een hoop energie en CO₂-uitstoot?

Is er dan echt geen groot nadeel? Kost het bijvoorbeeld niet een hoop akelige chemicaliën, energie en CO₂ om die grondstoffen te winnen uit oude batterijen?

Vanuit de fabriek in Antwerpen zegt Quix er drie dingen over:

1. Om nikkel, kobalt en koper terug te winnen uit een legering heb je chemicaliën nodig, maar die blijven binnen de fabriek. Aan de batterijrecyclingsinstallatie aan de Schelde worden helemaal geen schadelijke chemische stoffen toegevoegd.
2. De grafiet en omhulsels van de batterijen leveren het leeuwendeel van de energie voor het smeltproces, de oven kan als die eenmaal heet is worden bijgestookt met een beperkte hoeveelheid energie.

3. Door het delvingsproces in de natuur over te slaan, spaar je extreem veel energie uit, en doordat batterijen zulke hoge concentraties grondstoffen bevatten, is stadsmijnbouw uiteindelijk vele malen efficiënter dan mijnbouw in de natuur.

Quix vergelijkt het recyclingsproces dus met het winningsproces van grondstoffen in de natuur.

Maak je een andere vergelijking, en kijk je hoeveel CO₂ er vrijkomt bij de productie van benzineauto's in vergelijking met elektrische auto's, dan zie je dat bij de productie van de laatste flink meer CO₂ vrijkomt. Dat heeft onder meer te maken met de productie en recycling van de batterij.

Maar toch is die batterij schoner. Bij een gemiddelde levensduur (220.000 km) stoot dezelfde elektrische auto in totaal namelijk alsnog 30 procent minder CO₂ uit dan een benzineauto, ook al rijdt-ie op grijze stroom. Rijdt een elektrische auto op volledig groene energie, dan scheelt het in totaal 70 procent aan CO₂-uitstoot.

Dus ja, er komt CO₂ vrij bij recycling. Maar heel veel minder dan bij het winnen van grondstoffen uit de natuur én heel veel minder dan bij de uitstoot van ons belangrijkste alternatief voor batterijen: het verbranden van olie. En wat je zelden hoort is dat het winnen, produceren en raffineren van olie ook olie kost - nu ongeveer één vat per twintig vaten.

Het belangrijkste probleem dat ik zie is van een andere, meer algemene orde: wat we in ontwikkelde landen kunnen, zouden we ook in ontwikkelingslanden moeten doen, en dat geldt zeker ook voor batterijenrecycling. Ik wijd daar nog een apart verhaal aan.

De problemen met olie zijn onoplosbaar, die met batterijen zijn oplosbaar

Dit is geen oproep om maar zo veel mogelijk batterijen te kopen. Kun je netstroom gebruiken, dan is dat nóg beter, vooral als dat groene stroom is. En spierkracht om je voort te bewegen is uiteraard het allerschoonst.

Zolang we meer apparaten kopen dan we al hebben, zal er nikkel, kobalt en koper uit de natuur bij moeten en zullen graafmachines aan het werk blijven en voor de transitie naar een wereld op elektrische auto moet er eerst nog heel, heel, heel erg veel gewonnen worden, met alle schade die daarbij komt. Over die uitdaging schreef ik een apart verhaal - met als *case study* hoe Tesla dit wil gaan aanpakken.

Hoe Tesla in Amerika aan een mijn bouwt waar

auto's uit komen Het Amerikaanse bedrijf Tesla wil zo veel mogelijk auto's op elektriciteit laten rijden. Het gaat een ongekende hoeveelheid accu's produceren, en wil alle grondstoffen daarvoor uit Noord-Amerika gaan halen. Dat gaat *nóóit* lukken met de technologie van nu. En *precies daarom is dit plan zo goed*. **Lees mijn verhaal hier terug**

Uitdagingen te over, de komende decennia, ook voor een bedrijf als Umicore, dat zelf ook ruwe grondstoffen inkoopt.

Maar het grote verschil met olie- en gaswinning: de problemen rondom batterijen zijn theoretisch oplosbaar en er wordt overal op de wereld gewerkt aan oplossingen. Batterijtechnologie is volop in ontwikkeling.

Nu al zit er bijvoorbeeld minder kobalt in batterijen dan tien jaar geleden - omdat die grondstof voor de omgeving een van de meest problematische is om te winnen. En grafiet kan synthetisch worden geproduceerd en zou ook weleens vervangen kunnen gaan worden door een makkelijker winbare stof (ik ga hier in een volgend verhaal nog op in).

Beste caissière, ik heb zelfs pas sinds kort in de gaten dat dit het echte verhaal is van de batterij: ze maken een overgang naar groen vervoer mogelijk, ze zijn zelf grotendeels en steeds beter hernieuwbaar en de problemen ermee zijn in tegenstelling tot die met olie oplosbaar.

Dit is daarom de boodschap die je op televisie, het nieuws en van de overheid zou moeten horen. 'Lever oude batterijen apart in bij je supermarkt. Lever vooral ook je oude mobieltjes in. Je bouwt mee aan je volgende batterij en redt er de planeet mee. Hoe cool is dat?'